Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone Rockwell 4964

LETO—YEAR XXIV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 22, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., sobota, 25. aprila (April 25), 1931 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 97

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Španska vlada odredila splošne volitve

...ile se bodo 21. junija in ljudstvo bo imelo na ta dan priliko, da se izreče za ali proti republikanski formi vlade. — Alfonzova teta umrla v Parizu. Predsednik Zamora bo v nedeljo govoril Američanom potom radia

Madrid, 24. apr. — Provizorična vlada španske republike se je sinoči odločila, da da ljudstvu priliko, da se potom volitev odloči kakšno formo vlade želi. Vlada se zaveda, da je bila revolucija dela španskega naroda in zato je pravilno, da narod izreče svojo besedo pri volitvah.

Splošne volitve za ustavni parlament se bodo vršile 21. junija. Izvoljeni parlament bo potem imenoval vlado, ki bo prevzela vlado sedanjega provizoričnega režima, ki mu načeluje predsednik Alcala Zamora.

Monarhisti kot republičani bo imeli besedo pri volitvah. Vprašanju, da zmagajo monarhisti, Alfonzo restavriral monarhijo v obratnem slučaju, če bodo republikanci odnesli volilno zmago, bo ustanovljena ustavna španska republika.

Provizorična vlada je zavrgla svet tistih, ki žele, da novi red izvede svoj drastični proces potom odredb in s tem, ko je razpisala volitve, je podvzela zelo resen korak, da se izogne pozlitev očitkov, da je nadomestila staro trinoštvo z novim.

Volitve se bodo vršile v smislu volilnega starega volilnega zakona z izjemo modifikacija, ki jo je odredila vlada, je znižanje volilne starosti s 25 na 21 let. S tem je vlada priliko mladini, ki je v prevelikem večini republičanska z glasovnico izrazi svoje mnenje in želje.

Pričakuje se, da se bo špansko ljudstvo tudi pri splošnih volitvah izreklo za republikance kot je pri municipalnih in takoj govorilo Alfonzu, ki se noče odreči prestolu in drugim rojalističnim pravicam, dokler ljudstvo s spregovori odločilne besede pri volitvah.

Pariz, 24. apr. — Infantka Maria Isabella Francois, 79 let stara teta izgnanega kralja, je včeraj umrla v Parizu. Bila je prva članica španske rojalistične familije, ki jo je doletela smrt v izgnanstvu.

London, 24. apr. — Nekateri voditelji laboritske stranke so ostro v parlamentu kritizirali Arthur Hendersona, ministra za vnanje zadeve, ker je dovolil...ev padlemu španskemu monarhu v Anglijo. Vprašali so ga, zakaj so bili drugi inozemski begunci, kot na primer Trocki, izključeni.

Henderson jim je odgovoril, da nima nobenega vzroka, da bi zakaj postopal proti Alfonzu drugače kot pri njegovih prejšnjih obiskih Anglije. Dejal je, da se Alfonza smatra za navadnega obiskovalca in ne za begunca.

New York, 24. apr. — Pripravljajo se v teku za govor provizoričnega predsednika španske republike Alcala Zamore v radio, ki ga bo imel v nedeljo, 26. aprila, v četrtek ob 12. opoldne (čikaški čas) in bo v prvi vrsti namenjen Američanom. Zamorov govor bo razposlala po vsej Ameriki NBC. V Chicagu ga bo slišala postaja KYW.

Opozicija proti znižanju delovnika

Raleigh, N. C. — Proti prizadevanju delavstva, da legislatura zniža maksimalni delovnik za ženske na 11 ur dnevno, je nastala velika opozicija trgovcev. Trdijo, ako bi bil delovnik znižan, da bi ob sobotah večerih ne mogli imeti odprtih trgovin, ako bi prodajalke delale "samo" 11 ur.

Ustavnost tiranske postave pred sodiščem

Zvezno vrhovno sodišče bo odločilo o protisindikalističnemu zakonu Californije

Washington, D. C. — (FP)— Vprašanje ustavnosti kalifornijske postave iz leta 1919, ki prepoveduje med drugim tudi razobešanje rdeče zastave, je pred zveznim vrhovnim sodiščem. Pred najvišji tribunal je prišel ta zakon v zadevi Yette Strombergove, ki je bila pred letom aretirana, ko je vodila otroško taborišče v sanbernardinskih hribih Californije. Spoznana je bila za krivo kršenja točke zakona ki prepoveduje razobešanje rdeče zastave in obsojena v zapor.

Iz prizivnega zaslišanja pred zveznim vrhovnim sodiščem se da sklepati, da bo sodišče proglasilo ta zakon proti upora za neustavnega, ker je načelnik sodišča Hughes, ki je vodil zaslišanje, pokazal, da smatra te vrste zakonodajo za neustavno. Odvetniku Strombergove je prišel takorekoč na pomoč in argumentiral da ustava dovoljuje agitacijo proti obstoječi vladi, ako se ne agitira za nasilen prevrat. Pričakuje se, da bo vrhovno sodišče izreklo svoj odlok pred zaključkom sedanjega zasedanja, ki se konča sredi meseca junija. In ako proglasi ta zakon za neustavnega, bo naredilo konec vsem "anarhističnim" zakonom, ki so v zakoniku skoraj vseh držav Unije.

Domač drobiž

Raketirji ubili slovenskega trgovca

Iz Chicaga. — Čikaški listi so poročali, da so v torek trije neznani gangeži napadli na cesti Jos. Lagena, 3138 W. 47 st., starega 51 let in izdelovalca vina. Vrgli so mu v obraz neko kislino, ki se je užgala od njegove goreče smodke in ga zela opekla, nakar so mu z nožem razparali prsa in trebuh ter zbežali. Lagen je v četrtek umrl v Mercy bolnišnici. Poročilo se dalje glasi, da je bil Lagen žrtev raketirjev radi tega, ker je kupoval grozdje za vino od druge tvrdke in ne od tiste, katero so mu hoteli oni usiliti. Zahtevali so od njega $800 raketa in plačal je $20, več pa ni mogel. Zdaj pa poroča A. S., da je bil Lagen medmurski Slovenec, čigar pravo ime je bilo Legin. Zapušča ženo.

Iz Clevelanda: Slikar Gregor Perušek se je zadnje dni pripelijal sem z avtom iz Chicaga s svojo ženo in hčerko vred. Tu ostane par dni, nakar odrine z avtom na dolgo pot proti Rocks Springsu, Wyo., kjer bo imel razstavo svojih slik.—Umrl je Žust, star 41 let in doma iz Žirov; tu je bil 25 let in zapušča ženo in štiri sinove. — Umrla je Marie Sweigert, roj. Struna, stara 28 let; zapušča moža. — Dalje je umrl Andrej Žnidaršič, star 37 let in doma iz Kala pri Košani; tu je bil 18 let in zapušča dva sina in dve hčeri. Bil je član dr. št. 142 SNPJ.

Iz New Yorka: V Ridgewoodu je umrl za kapjo John Zorman, star 62 let in doma iz Rupe pri Kranju. Zapušča ženo in hčer.

Iz Chisholma, Minn.: V bolnici v Duluthu je umrl Maks Babnik, star 40 let in doma iz Luč pri Ljubnem. Bil je član dr. št. 110 SNPJ in zapušča ženo in tri otroke.

Čehoslovakija išče zunanje posojilo

Pariz, 24. apr. — Čehoslovaška vlada išče 50 milijonov dolarjev zunanjega posojila. Njene finance so se poslabšale zadnje čase.

HONDURAŠKI REBELI PORAŽENI V VROČI BITKI

Pobegnili so v hribe in vladne čete jih zasledujejo. Washington poroča, da je bil vzpostavljen red in mir na vzhodnem obrežju Nikaragve in Hondurasa

Tegucigalpa, Honduras, 24. aprila. — Federalne čete so včeraj v vroči in desperatni bitki v bližini Chamelecona porazile vstaše in jih pognali v beg. S tem je bila nevarnost, da se rebeli polaste mesta San Pedro Sula, ki je važno železniško središče, odvrnjena.

V prošlih par dneh je bila ta pokrajina pozorišče najljutejših spopadov med vstaši in vladnimi četami. Rebeli so uprizorili tri napade, a so bili vselej odbiti.

Železniški promet med mestoma San Pedro Sula in Puerto Cortez je bil včeraj obnovljen in vladno vojaštvo straži progo, ker se je bati ponovnih rebelnih napadov.

Iz San Salvadora se poroča, da so federalne čete zajele večje število rebelov, ki so nameravali uprizoriti napad na pristanišče v Fonsecu.

Rebeli, ki so bili premagani v bitki pri Chameleconi, so pobegnili v gorovje. Za njimi je bila poslana močna četa vladnega vojaštva pod vodstvom generala Ferrera.

Washington, D. C., 24. apr. — Položaj na vzhodnem obrežju Nikaragve in Hondurasa je miren, kot se glasi poročilo podadmirala Arthur St. Clair Smitha, ki ga je poslal mornaričnemu departmentu.

Baily žigosa policijske oblasti

Nepostavne gonje proti tujezemcem so pod kritiko

New York — (FP) — Forrest Baily, direktor American Civil Liberties unije, je naslovil na policijskega komisarja Mulrooneyja žgoč protest proti postopanju policije napram tujezemskim delavcem. Povod je dal slučaj mehiškega delavca San Diego Akeja, ki je bil aretiran, ko je razdajal letake pred restavracijo, kjer je bila v teku stavka. Na sodišču je bil oproščen, policija pa mu je vzela dokumente, nanašajoč se na legalen prihod v deželo.

Po navodilu policije je prišel pozneje v urad po odvzete dokumente. Namesto vrnitve teh pa je bil aretiran in izročen priseljeniškim oblastem za deportacijo in odpeljan na Ellis Island. Baily protestira proti takim nepostavnim činom policije in zveznih oblasti. Unija bo podvzela sodnijsko akcijo, da se prepreči deportacija Akeja.

Governer vetiral predlogo

Albany, N. Y.—Governer Roosevelt je vetiral predlogo, ki je dajala koncesije privatnim zavarovalnim družbam, da bi lahko prodajale zavarovalne police proti brezposelnosti. Governer je rekel, ako bi kompanije dobile to koncesijo, bi jo smatrale za privilegij; da bi to onemogočilo nemoteno študiranje odbora o vladnem zavarovanju proti brezposelnosti ter da bi bil tak zakon protiutež proti socialni zakonodaji.

Magnat izvršil samomor

Chicago. — Frederick D. Hoffman, tajnik in blagajnik Chicago City Railway Co., si je v četrtek končal življenje, ko je skočil s petega nadstropja hotela Belmont. Hoffman je bil star 51 let in bolehen ter je večkrat govoril, da bo izvršil samomor.

Dewey kritizira progresivce

Poziva jih, naj prično boj za sklicanje izrednega zasedanja kongresa

Washington, D. C. — (FP) — V odprtem pismu, ki ga je profesor John Dewey naslovil na progresivne senatorje in druge, ki so se udeležili konference progresivcev v prejšnjem mesecu, jih kot predsednik Ljudske lobije obtožuje, da niso porabili svojih sil in vpliva, da bi forsirali administracijo na sklicanje izrednega zasedanja kongresa.

Dewey zvrača glavno odgovornost na senatorje Norrisa, La Folletta, Cuttinga in Wheelerja, ker niso izsilili izrednega zasedanja z obstrukcijo denarnih dovolitev, ki jih je zahtevala administracija pred zaključenjem prošlega kongresa. Dewey omenja tudi konferenco progresivcev in jo radi njene učinkovitosti postavlja v slabo luč v primeri s platformo pokojnega LaFolletta, ki je bila sprejeta l. 1924.

"Progresivni senatorji bi prav lahko preprečili sprejetje predlog za vladne apropriacije", pravi Dewey, "in s tem prisilili predsednika, da bi sklical izredno zasedanje kongresa, ki naj bi razpravljal o brezposelnosti in drugih perečih ekonomskih vprašanjih. Glavni boj v zadnjem kongresu je vodil senator Thomas iz Oklahome v prid neodvisnim oljnim operatorjem, katerih interesi so v nevarnosti, ker jih skušajo uničiti mogočne oljne kompanije.

"Konferenca progresivcev je potem, ko je obsodila administracijo, ker je zaključila kongres, imenovala izredni komitej, ki naj preiskuje, če je potrebno izredno zasedanje kongresa. Ta komitej še sedaj ni dal nobenega poročila.

"Kaj je prav za prav paraliziralo progresivne senatorje, da so se uklonili izkoriščevalnim interesom, ki skušajo reducirati ameriško ljudstvo na stopnjo industrijskega tlačanstva? Zakaj so progresivni elementi zavrgli LaFollettov program iz leta 1924, katerega je narod odobril s petimi milijoni glasov?

"Progresivci se ne morejo izogniti odgovornosti, ker so izročili predsedniku orožje s tem, ko so glasovali za denarne dovolitve, za trpljenje brezposelnih, katero se bo še povečalo v prihodnjih mesecih, medtem bo pa administracija gledala, da bodo privilegirani sloji dobro protektirani."

Okraj Cook hoče lastno državo

Springfield, Ill. — Poslanec John C. Garriott je v četrtek predložil legislaturi peticijo za ločitev okraja Cook od ostalega dela Illinoisa.

Peticija ne zahteva samo, da državna zbornica dovoli ustanovitev nove države v mejah okraja Cook v smislu federalne ustave, temveč tudi da legislatura pošlje peticijo kongresu, da podeli dovoljenje.

Prebivalci okraja Cook naj bi se ločili od države, ker se legislatura protivi razdelitvi senatorskih in kongresnih distriktov, da bi imel ta okraj pravično zastopstvo in da se izognejo krivičnim davkom, ki jih morajo plačevati sedaj za vzdržavanje državnega aparata.

Ruska komunistična stranka raste

Moskva, 24. apr. — Komunistična stranka v Sovjetski uniji je 1. januarja t. l. štela 2,040,658 članov. V zadnjih treh mesecih pa se je pomnožila za najmanj 300,000 novih članov. Članstvo sestoji iz 67 odstotkov delavcev, 22 odstotkov kmetov in 12 odst. javnih nameščencev.

Odslovitve rudarjev

Benton, Ill. — Petsto rudarjev je zgubilo delo, ko je Chicago, Wilmington & Franklin Coal Co. zaprla svoj premogovnik v bližini Herrina, Ill.

'NOVA' TAKTIKA ADMINISTRACIJE V NIKARAGVI

Hoover-Stimsonova proklamacija, da se Amerika ne bo vmešavala v notranje zadeve Nikaragve, je dvorezna

Washington, D. C. — (FP)— Hooverjeva administracija je v zadnjih dveh tednih že parkrat razglasila svetu svojo "novo" taktiko napram Nikaragvi, katere jedro naj bi bilo, da se Amerika ne bo več vmešavala v notranje zadeve držav Centralne Amerike, zlasti ne v zadeve Nikaragve, kjer se nahaja še nad en tisoč ameriških pomorščakov, ki vrše policijsko službo in trenirajo domačo gardo.

To naglašanje administracije o "novi" taktiki izgleda "nova" le na površju, v resnici in v luči dogodkov pa je le sprememba. V bistvu ostane kot je bila, le nov površnik je dobila. Taktika zakrite pesti se bo še v bodoče izvajala, kar pokazujejo tekoči dogodki. Proklamacija "nove" taktike ima predvsem namen, da prepreči splošno kritiko administracije glede postopanja v Nikaragvi in nekaterih drugih državah Centralne in Južne Amerike.

Komaj sta Hoover in Stimson proklamirala "novo" taktiko nevmešavanja v Nikaragvi pred diplomati latinske Amerike v Washingtonu. Ni pa bilo še črnilo suho na časopisih o njunih govorih, ko je prišla iz Nikaragve vest, da ameriški bojni aeroplani bombardirajo Sandinove "bandite," izmed katerih je bilo osem ubitih. Poznaje je Stimson potrdil vest o bombnem napadu in o številu mrtvih in obenem povedal, da je bila nad "bandite" poslana domača garda pod vodstvom ameriških častnikov.

Vsako dejanje pa ima svoje ozadje in svoje vzroke. Tako tudi tekoči nemiri v Nikaragvi, katere skuša Hooverjeva administracija prepleskati z "novo" taktiko, da prikrije svoje imperialistične in v lepo ruto zavite težnje. Vzroki za nemire so v glavnem ti, da sta ameriška sadjarska družba Standard Fruit & Steamship Co. ter njena podružnica Bragman's Bluff Lumber kompanija v mestu Puerta Cabezas odpustili večje število domačih delavcev. Ti odpuščeni delavci so nato pričeli groziti, da napadejo ameriške uslužbence in imetje teh dveh družb. Washington je nato prejel od prizadetih družb prošnjo in zahtevo, naj ameriška vlada skrbi za protekcijo "ameriških interesov." Mornarični department je nato izkrcal nekaj pomorščakov z bojne ladje Ashville, ki je bila priplula v pristanišče, da protektira "ameriške interese." Nad "bandite" je bila poslana zračna flota bojnih aeroplanov in domača garda pod vodstvom ameriških oficirjev.

Pred par dnevi je Hoover proglasil Sandina za človeka "izven civiliziranih krogov," in obenem zagotovil svet, da bo prišel v roke pravici, ker je njegova "banda" hladnokrvno umorila šest Američanov. O vzrokih za nemire —o odslovitvi domačih delavcev, katere izkoriščajo ameriške družbe— in o bombnem napadu na "vstaše" je molčal.

Ameriška "nevtralnost" in "nova" politika v Nikaragvi je torej prozorna. Sedanja nikaragviška vlada, ki je prišla v sedlo s pomočjo ameriških bajonetov in je na krmilu v njih senci, ima "moralno" pomoč administracije pri lovu na "bandite." Ta moralna sila so štiri bojne ladje, ki so se s pomorščaki ukrcale v pristaniščih te ameriške kolonije. Težko je torej ločiti med "novo" in staro imperialistično taktiko ameriške vlade v Nikaragvi. Hooverjeve in Stimsonove proklamacije so kvečjemu rafiniran imperializem, ne pa konec imperialističnih teženj in stisnjene pesti.

Umor reporterja zavit v meglo

Urednik trgovskega žurnala je nekaj izbleknil o tej zadevi, a je pozneje stvar preklical, ker se je ustrašil Tribune

Chicago. — (FP) — Alfred (Jake) Lingle, raketir in poročevalec čikaške Tribune, je mrtev in je bil pokopan (z gangeškim sijajem) skoro pred enim letom. Neki drugi gangež je bil nedavno obtožen umora in obsojen, toda napoved Federaliziranega tiska, ki je bila izrečena par dni po umoru, še vedni drži. Ko je kapitalistično časopisje pretakalo v prošlem juniju solze za reporterjem, "ki je postal žrtev svojega poklica", je Federalizirani tisk povedal resnico, ko je izjavil, da je bil Lingle graftar in izsiljevalec. To so potem priznali tudi meščanski časopisi.

Dalje je bilo rečeno, da se resnica glede motivov Linglovega umora ne bo nikoli zvedela, ker bi se s tem izpostavilo v nevarnost finančne magnate, politike in druge, o katerih je znano, da imajo zveze s podzemskimi karakterji in butlegarji in odkrili bi se velikanski škandali.

Sedaj pa je prišel na dan urednik trgovskega žurnala "Editor & Publisher" z izjavo, da ima obsodba Leo V. Brothersa vse znake omrežnja in da čikaška Tribuna ščiti visoke uradnike in politike.

Teden pozneje pa je baš ta urednik preklical poročilo in v hlapčevskem tonu prosi Tribuno oproščenja. Glavno krivdo zvrača na svojega poročevalca, "ki je list napačno informiral."

Stvar pa je povsem drugačna, o čemur urednik molči. Tribuna daje mnogo dohodkov temu trgovskemu listu v obliki oglasov in baš v dotični izdaji, ki prinaša preklic, ima Tribuna dve strani oglasov. To pojasnjuje, zakaj je urednik lista "Editor & Publisher" tako hitel s preklicom.

Znanstvenika zadela "idealna smrt"

Philadelphia, Pa., 24. apr. — "Idealna smrt", kakršno ljudje lahko pričakujejo čez sto let, je včeraj zadela slavnega nevrologa dr. Francis X. Dercuma in to baš v trenotku, ko je imel otvoriti zborovanje Ameriške filozofske zveze, kjer je bila ta idealna smrt bodočnosti napovedana. Dr. Dercum se je pripravljal, da dvigne kladivo in otvori zborovanje učenjakov in znanstvenikov. Sklonil se je nad mizo kot da bi študiral liste, ki so ležali pred njim, nakar se je naslonil nazaj na stol in mirno umrl. To se je zgodilo tako naravno, da se navzoči niso niti zavedli, kaj se godi.

Dr. Dercun je bil star 74 let in eden od zdravnikov umrlega predsednika Wilsona.

Deset ljudi ubitih na železniških križiščih

Chicago, 24. apr. — Deset ljudi je včeraj in danes zjutraj našlo smrt na železniških križiščih v čikaški okolici v kolizijah avtov z vlaki.

Pet jih je bilo ubitih, ko je tovorni vlak Soo železnice razbil avtomobil na križišču v bližini vasice Antioch, dva sta bila ubita na križišču 134 ceste in Commercial ave., trije pa v Garyju, Ind. Štirje vagoni tovornega vlaka, ki je trešči v avto na križišču v Antiochu, so se iztirili.

Kitajski govoreči filmi

Peking, 24. apr. — Tukaj je bila organizirana nova kompanija za produciranje govorečih filmov v kitajskem jeziku z glavnico milijon dolarjev. Mei-lan-feng, znana kitajska igralka, je zainteresirana v podjetje.

GONJA PROTI SOVJETOM ŠKODUJE AMERIKI

Glasilo sovjetske vlade grozi državam, ki ovirajo njeno trgovino

Moskva, 24. apr. — Naraščajoča neodvisnost sovjetske republike in namen njene vlade, ki se je odločila, da bo vračala milo za drago vsem tistim državam, Amerika uključena, ki ovirajo njeno trgovino, je razvidna iz uredniškega članka, ki ga je objavila "Izvjestija", uradno glasilo sovjetske vlade.

V svojem komentarju glede akcije avstrijske vlade, ki je odredila embargo proti izvozu perotnine in jajec, a ga je pozneje preklicala, in z ozirom na akcijo sovjetske vlade, ki je prekinila trgovinske stike s Kanado, list piše, da se posledice protimer že občutijo v Avstriji in da se bodo kmalu tudi v Kanadi.

"Še ena dežela je, ki skuša ovirati izvoz sovjetskih izdelkov" piše list, "in to so Združene države. Kot kažejo številke, so sovjetska naročila v Ameriki precej padla, odkar so bile predlagane bedaste mere z namenom, da se ovira naša trgovina."

Komunistična stranka naznanja, da je v velikem "čiščenju" izključila 99,610 članov na obtožbo raznih prestopkov, med katerimi so označeni simpatije do Trockega, protisovjetske aktivnosti, pijančevanje in nemoralnost.

Rudarji zahtevaje odpomoč

Organizirali so pohod in predložili pritožbe okrajnim komisarjem

Avella, Pa. — (FP) — Več sto rudarjev nestrpno pričakuje izida preiskave, ki jo je uvedel odbor okrajnih komisarjev z ozirom na pritožbe o nizkih mezdah in ropanju od strani kompanijskih prodajaln. Preiskava je bila uvedena šele potem, ko je krog 800 rudarjev organiziralo pohod v Washington, Pa., ki je sedež okrajnih oblasti.

Ko so rudarji dospeli do mestne meje, jih je ustavila državna policija in šerifovi deputiji, toda nekaj se jih je prerinilo skozi policijski kordon in so se potem oglasili s svojimi zahtevami pred člani okrajne komisije. Ostale je policija razpršila.

Rudarji so povedali, da jim je premogovna družba znižala mezde na $8 do $12 na teden in ves ta denar ostane navadno v kompanijski prodajalni.

Dalje so se rudarji pritožili proti zadnji redukciji, ko jim je bilo odtrgano od 30 do 40 centov pri toni premoga.

Odbor okrajnih komisarjev je imenoval preiskovalca, da uvede preiskavo in se prepriča, če so pritožbe rudarjev upravičene. Če bo ta ugotovil, da vlada med rudarji občutno pomanjkanje, tedaj se bo morebiti našla odpomoč. Tako jim je bilo obljubljeno.

Sovjeti govore o bojkotu Amerike

Moskva, 24. apr. — "Izvestija", organ sovjetske vlade, namigujejo, da bo Rusija popolnoma ustavila kupovanje strojev in drugega blaga v Združenih državah v reprisalijah na nekatere ameriške bojkotne odloke. Tudi Francija bo morda bojkotirana. Sovjeti so pred kratkim bojkotirali Avstrijo, ko je prepovedala uvoz ruskih jajec, zdaj pa je Avstrija umaknila svojo prepoved.

Jugoslavija stopi v carinsko unijo?

Berlin, 24. apr. — Tukaj poročajo, da Jugoslavija namerava stopiti v avstro-nemško carinsko unijo. To bi pomenilo konec male entente.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

—125—

Datum v oklepaju, na primer (March 31, 1931), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je v tem dnevu potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Zločinska zanikrnost

Demokratje, ki opletajo republikance radi brezposelnosti, so podobni kastroli, ki se posmehuje kotlu. Oba sta zakajena in sajasta. Prvi kakor drugi varajo volilce pri vsakih volitvah.

Republikanci humbugarijo s prosperitéto, katere nimajo v rokavu in s katero ne morejo razpolagati, čeprav bi hoteli. Prav tako niso bili v stanu preprečiti krize, ker politične mašine ne kontrolirajo ekonomskih sil, iz katerih izvirajo polomi in depresije. Ampak republikanci so kontrolirali federalno zakonodajstvo zadnje dve leti in lahko bi bili omilili posledice krize, pa niso nič storili. To je zločinska zanikrnost na njihovi strani in vsled tega so direktno odgovorni za težke posledice brezposelnosti.

Nič manj zanikrni so tudi demokratje. Klepetati znajo dobro kot klepetec na hruški, toda dejanj in praktične pomoči ni nikjer, kjerkoli imajo politično moč — mestne in državne uprave ter kontrolo zbornic — v svojih rokah. Ne samo to, da se sami ne ganejo, pač pa v večini slučajev ovirajo progresivne in delavske elemente, ki skušajo pomagati brezposelnim delavcem s socialno zakonodajo.

John J. Raskob, ki je danes nekak angel varuh demokratske stranke, je pred kratkim publiciral dolgo in suhoparno pismo o smernicah svoje stranke. V njegovem pismu ni nič takega, čemur bi se Wall Street protivil. Izvzemši onega, kar Raskob piše o prohibiciji, bi to pismo prav lahko napisal tudi inženir Hoover. O socialnem zavarovanju delavcev nima nobene besede.

Franklin D. Roosevelt, governer New Yorka, je tudi demokrat; nazivajo ga celo progresivca. Ali se je potegnil za kaj praktičnega v prid brezposelnim delavcem? Nič. O kakem načrtu za takojšnje zavarovanje proti brezposelnosti ali državno pomoč brezposelnim v tej krizi previdno molči.

Demokratska mašina kontrolira mesto New York. Kaj je storila za brezposelne? Po dolgem debatiranju, pričkanju, natezanju in drezanju je mašina dovolila dva milijona dolarjev za nujna mestna dela. Dva milijona dolarjev v newyorškem mestu, kjer znaša izguba mezde brezposelnih delavcev osemnajst milijonov dolarjev vsak teden! Na drugi strani pa počivajo načrti za redna javna dela v mizicah; kakor poroča newyorški "New Leader", so kontrakti za sto milijonov dolarjev "zmrznili" in mestni departmenti odslavljajo delavce, ker nimajo dovolj denarja. Tako demokratska tamanija v New Yorku zmanjšuje brezposelnost.

Zgledi demokratske — kakor republikanske — zanikrnosti in brezbrižnosti glede omilijenja krize bi se lahko vlekli brez konca, če bi hoteli posvetiti v druga mesta in države po Ameriki. Brez malega povsod je eden in isti šmir.

Zato je od sile smešno, če si demokratje in republikanci med seboj berejo levite in odlagajo drugi drugim krivdo brezposelnosti na rame. To izbegavanje je slepilo prve prste, ki ima le namen obdržati stare in pridobiti nove slepce.

Edina resna plat teh kontroverz je, da imata obe stranki — prav, kadar naštevata druga drugi grehe. Fakt je, da obe delita odgovornost za zločinsko pasivnost napram socialni zakonodaji v Združenih državah.

V provizoriční vladi španske republike — katero je končno priznala tudi ameriška vlada, ko ji je delavska vlada Anglije posvetila v temo — so tudi štirje socialisti. Kakor poročajo iz Madrida, je socialistična stranka v Španiji najmočnejša organizirana sila v republikanski koaliciji, ki je strmoglavila monarhijo. Španski organizirani delavci so dobro igrali svojo vlogo v preobratu in upati je, da bodo to vlogo pametno nadaljevali.

Upati je tudi, da bo imela španska revolucija dober efekt na Evropo, zlasti Italijo, kjer je imel fašizem dobrega zaveznika v španski monarhiji in diktaturi. Togotni odmevi iz Rima dokazujejo, da Mussolinija boli padec španske reakcije.

Pravijo, da je kriza dosegla dno. To pa je res novica za one delavce, ki so že dve leti na dnu.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

(Dopisovalci in poročevalci domačih vesti, ki jih Prosveta prinaša dnevno v koloni "Glasovi iz naselbin," naj vselej podpišejo svoje polno ime in naveden naj naslov, kar naj znači, da jamčijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrnati, kratki in resnični; spisani morajo biti v dostojnem tonu. Na anonimna pisma in dopise se ne bomo ozirali.)

Iz mojega dnevnika

Milwaukee, Wis. — V močvirju homatij naše naselbine se zadnje čase ni pripetilo ničesar posebnega, oziroma to kar se pripeti je tako vsakdanje, da priča samo še o vsestranski oslabelosti in občem hiranju ter splošni nezmožnosti. Že dolge mesece mlatimo staro slamo, ponavljamo stare absurdnosti in premlevamo stare fraze v obliki grošenj, nikdar izvršenih več ali manj junaških činov in bedastega preklanja.

Pa se človek ves utrujen in razočaran obrne in pogleda po svetu, kjer vidi pestro življenje, katero se mu končno zazdi kakor velika norišnica, polna protislovij, neumnosti in bedastoč. In tako je moj zapisnik precej obširen in bogate vsebine. Zadnje dni sem zabeležil naprimer sledeče:

Španska je torej sedaj republika. Dosedaj je imela glavno besedo aristokracija, v bodoče pa jo bodo imeli kaki bikoborci in razni debeli gospodje iz slavne pirgarije, kateri bodo kimali par bankirjem in veleindustrijcem, katerih naloga je, da prevzamejo "strojenje kož" patrijotičnega španskega ljudstva.

V kraljevi palači so določali usodo naroda krvni aristokrati, nad katerimi je čuvala božja volja, v republiki pa jo bodo določali denarni in sicer s pomočjo raznih političnih bosov. Razlika bo samo v tem, da je bilo v monarhiji ljudstvo zatirano proti lastni volji, v republiki pa se bo to vršilo na lep demokratičen način, torej po ljudski volji, oziroma po volji ljudske neumnosti.

Edina težava bo v tem, da se bodo morale španske dame iz vrst denarne aristokracije in pa članice gotovo že ustanovljene organizacije pod velikim imenom "Daughters of Spanish Revolution", da se bodo morale te nežne dame podvreči nevarnosti morske bolezni, kadar bodo želele, da jih obsije solnce monarhistične milosti pri predstavljanju v kraljevi palači v Londonu.

Sicer pa bo republika morala skrbeti za primerne "titelne" ali častne naslove, ako bo hotela, da ne bo življenje predolgočasno. To se je moralo zgoditi celo v naši veliki demokraciji, v Ameriki. Kaj bi bilo življenje v Ameriki, ako bi človek ne imel prilike, da postane kak "exalted" vezir, paša ali vsaj "ruler" te ali one organizacije teh ali onih vitezov? Kaj bi bila Amerika, ako bi naše dame ne imeli prilike priboriti si z razkazovanjem več ali manj gole anatomije naslova kraljice lepote, krivih nog, udrtih prsi ali kar si že bodi?

Sicer pa bi Alfonza potrebovali v Ameriki. Tukaj bi gotovo imel več opravka, več dolžnosti, kakor jih ima na primer angleški kralj, katerega glavna naloga obstoji zadnjih par let v tem, da se točno vsakih par mesecev prehladi. Predvsem bi našo denarno plemstvo lahko naučil nekaj pristno plemenitaških manir; to bi koristilo posebno takim, ki so zadnja leta na lahek način obogateli. V našem modernem življenju ni namreč vseeno na kak način se je pri mizi na primer riba, gulaš, špragiji ali pa piščanec.

Nadalje bi lahko prodal svoje ime, ki je v Evropi itak brez vrednosti, kaki tvrdki, ki izdeluje kisle kumare ali pa kisle svinjske parklje. Končno pa bi lahko prodajal tukaj svoja številna kraljevska odlikovanja — taka roba je šele sedaj prišla pri nas v modo. Tudi Beograd že študira na tak biznis in jaz upam, da ne bo dolgo, ko bomo imeli tudi naši v naselbini kako tako slavnost, ker takih, ki so že zaslužili kraljeve medalje, imamo že nekaj v svoji sredini. Primerna rodoljubna dela smo šele zadnje časa pričeli upoštevati tudi mi in nekateri so že precej izvežbani, kakor bi imeli za seboj tečaj v grški čistilnici čevljev.

Svobodna dežela je tista, v kateri se izdajajo postave za omejitev osebne svobode za pridobivanje, za katere so umirali njeni junaki.

•

Wilkinsonov raziskovalni podmornik ima priprave, s katerimi si lahko prevrta izhod na površje skoz 30 čeljev debel led. Tako pripravo bi potrebovali tudi nekateri ameriški novoobogateli, da si napravijo pot skoz led stanovskih predsodkov.

•

Glavno vprašanje kapitalističnih politikantov obstoji v tem, s kakšno platformo bi mogli zaslepiti več volilcev, "mokro" ali "suho".

•

Amerikanizem: Ugovarjati Rusom, da ne znajo vladati in pustiti lastno vlado v rokah peščice lopovov.

•

V nekem oglasu sem čital sledečo opazko: Mnogo lepe obleke obdrži človeka mladega. Sedaj še le vem, zakaj se moški bolj hitro starajo kot ženske.

•

Pravijo, da ameriško ljudstvo ne kupuje dovolj. To so pač zakrivili moški, ker ženske so vedno pri volji.

•

Nekateri voditelji se predvsem prepričajo, v katero smer hoče ljudstvo kreniti, potem pa ga vodijo.

•

(Samo za našo naselbino): Sedaj, ko je regrad zopet v rasti, bo treba določiti tajniku mesečno plačo.—**Spartak.**

Smrtna kosa

Johnstown, Pa. — Dne 22. aprila ob 9. zjutraj je tukaj preminul sobrat Andrej Ivančič, in sicer za pljučnico v bolnišnici. Še pred par dnevi je bil čil in zdrav. Vsi napori ohraniti mu življenje, so bili zaman. Njegova hčerka je bila komaj oteta smrti in leži v postelji za isto boleznijo. Pri nji ob njeni postelji je prečul cele noči.

Pokojni Andrej je bil eden izmed najbolj požrtvovalnih sodrugov soc. kluba št. 5 in zvest član SNPJ od vsega časa, ko je dospel v Ameriko, namreč društva Danica št. 44. Bil je veteran svetovne vojne v stari Avstriji in kot vojni ujetnik je zelo mnogo pretrpel v Italiji. Po vojni se je naselil v Ameriko, kjer se je oženil s Francko Gabrenja, iz znane in zavedne Gabrenjatove družine. Zapušča dva sinčka in dve hčerki v starosti do devet let. Bil je tudi član direktorija Slov. hran. in posojil. društva v Conemaughu. Sploh se je udejstvoval povsod. Star je bil 31 let. Bil je blaga duša in zvest prijatelj vsakemu, ki ga je poznal. (O pogrebu še poročamo). Bil je tudi delegat 9. konvencije SNPJ od društva št. 44.

Na Acosti, Pa., je zadnje čase preminul Frank Zakšek tudi za pljučnico. Zapušča 6 otrok. Menda ni bil pri nobenem društvu, vsled slabih delavskih razmer. Eno uro pred pogrebom pa je John Zakšek, ki ni v sorodu s pokojnim, povedal ljudem, ki so prišli k pogrebu, da bo on prvi, ki bo sledil Frank Zakšeku. Navezal si je za pas komad dinamita ter ga v vžigalno nitjo zažgal, da ga je skoro vsega razneslo ne daleč od ljudi in vpričo presenečenih pogrebcev. Tudi ta zapušča 6 otrok. Tako se dogaja danes med proletarci, ki jih tira skrb za življenje v obup in smrt.

A. Vidrich.

Proslava 1. maja v Clevelandu

Cleveland, O. — Prvomajska proslava, ki jo priredi lokalna soc. stranka v petek 1. maja v Slovenskem nar. domu na St. Clairju, obeta biti velik uspeh. Zanimanje za to proslavo je že sedaj veliko.

Glavna govornika bosta Jos. Sharts iz Daytona, večkratni kandidat soc. stranke za governerja v Ohiju, in Jos. Martinek, urednik češkega socialističnega lista, in kandidat za mestnega aldermana.

S kratkimi govori nastopijo tudi John J. Willert, Jos. Slakovich in Max Wohl, ki so tudi kandidatje soc. stranke v mestno zbornico za jesenske volitve. Poleg tega bosta nastopila dva pev. zbora in češki sportni klub DTJ Slov. pev. zbor "Zarja" in finski pev. zbor se pridno pripravljata, da bosta nudila občinstvu več užitka.

Sedaj, ko imamo takozvano republikansko prosperiteto, katera je vrgla milijone delavcev na cesto, je naša dolžnost, da se je iznebimo, da nam ne bo treba stradati in hoditi v krušne vrste.

Kapitalistično časopisje poroča skoro vaški dan, da se položaj izboljšuje in delo odpira, samo, da tolaži ljudi, da ostanejo mirni ter voljno prenašajo gorje, razmere se pa še slabšajo, ne izboljšujejo. To se bo ponavljalo toliko časa, dokler se delavec ne bo organiziral in odpravil ta krivični sistem.

Da nam bo ta stvar bolj jasna, nam bodo govorniki pojasnili v petek 1. maja v Slov. nar. domu ob 8. zvečer. Udeležite se shoda v polnem številu. Vstopnina je prosta. — Za pripravljalni odbor—**John Krebel.**

Mirjska proslava v Milwaukee

Milwaukee, Wis.—Žensko društvo Venera št. 192 SNPJ bo proslavilo delavski praznik Prvi maj v SST dvorani dne 1. maja (petek). Proslava se bo vršila v spodnji dvorani, pričetek ob 8. zvečer. Vstopnina je izredno nizka, 50c za moške in 25c za ženske. Čisti dobiček je namenjen kampanjskemu skladu soc. stranke. Ta prireditev bo imela značaj domače zabave, ker bodo okrepčila prosta.

Na tej proslavi bomo imeli tudi program. Nastopili bodo govorniki in izvajane bodo deklamacije ter petje, nakar sledi prosta zabava in ples.

Ker pade letošnji Prvi maj na petek in ker imamo po milosti Hooverjeve prosperitete v soboto itak praznik, zato upam, da bom videla na tej prvomajski priredbi vse svoje prijatelje in sovražnike.

Dobrodošli so vsi!

Tudi soc. klub št. 37 počasti Prvi maj s tem, da priredi v nedeljo 26. aprila Prvemu maju v počast veliko slavnost, da dostojno praznuje Delavski praznik. Proslava se bo vršila v SST dvorani. Društvo Venera je sklenilo, da se te priredbe udeleži korporativno. Vse sosestre prosim, da se res odzovejo polnoštevilno, druge zavedne delavce in delavke pa, da store istotako.

Mary Schuller.

Prvi maj

Bratje, le ven na plan,
Prvi maj je naš dan!

E. Windsor, Can. — Po celem svetu se proslavija Prvi maj kot praznik delavstva. Velikega pomena je ta dan za vse, ki se zavedajo osvobojenja proletarskih mas. Oropani so vseh pravic. In ij miljoni, ki se zavedajo, da njih rešitev ne pride sama iza hriba, po gladki cesti, bodo stopili na plan, bližajoči se pomladi osvoboditve.

Veliko število ljudi proslavija ta dan, a le mali odstotek se jih resnično zaveda. Manjšina ga praznuje in to na razne načine.

V prvi vrsti so lažni pastirji, ki praznujejo po cerkvah s hinavskimi molitvami, obrekovanji poštenih ljudi in boljšimi prispevki $$. Tako ga proslavljajo ljudje nevedni in le zgolj zato, ker so tako naučeni in vidijo druge. Take ceremonije vodijo pastirji Trunkove "society" po temnih stranskih potih, da ne vidijo resnice, ampak je celo sovražijo.

Druge vodijo bolj zavedni proletarci, meščanski, ene vrste socialisti; se zabavajo po dvoranah z raznimi plesi, koncerti itd. To so moderni kautskijevci, ki bolj prevšino zavlačujejo proletarsko maso, da ne pride do pravega spoznanja in resnice. Njih besedičenje je na papirju v pomenu "borite se borite, ali nikar ne zmagajte!" Krščanski socializem in kautskijev komunizem, od leta 1909 naprej, sta le žegnana voda, s katero duhovniki blagoslavljajo kapitalistično jezo. Največji zločin v delavskih vrstah je II. Internacionala, katera je prispevala v aprilu lanskega leta $150,000 manjševikom v zaroti proti proletarski Uniji! To je fakt, ki se ne da zakriti!

Tretji marksisti — leninisti, ki so ostali zvesti principom teh mas. To so proletarski trpini, brez krinke, ki se pokažejo brez strahu in prikrivanja v resnici, na dan. Stojijo na straži, budijo proletarsko maso, k uresničenju praznika Prvega maja. Edino ti organizirajo vse proletarce, brez razlike, v revolucijonarne unije. Vsi ti pridejo na ta dan, da protestirajo proti današnji krivici, ki je zagrenila življenje milijonom, ki so se borili za našo osvoboditev; sedaj trpijo po ječah, umirajo v mukah. Delavske boritelje pokrivajo vlažni zidovi, tiščijo jih težki okovi, teh ne bo obsijalo majsko sonce! Kaj je naša dolžnost? Da jim pomagamo in jim olajšamo trpljenje.

Če smo resnično zavedni delavci, bomo protestirali v velikih demonstracijah, proti krvavemu režimu raznih diktatorjev, proti kapitalističnim frazam, postavam, zarotam v sov. Uniji. Zahtevati moramo od krivične justice izpustitev naših borcev.

To je naša najsvetejša dolžnost, da na ta dan pokažemo solidarnost k uresničenju delavskega praznika Prvega maja.

John iz Kanade.

Poročilo o požaru

Menominee, Mich. — V Prosveti je bilo poročano o požaru, ki je pretil dne 12. aprila uničiti vso tukajšnjo okolico. In nekaj časa je izgledalo, da bo v resnici vse upepeljeno. Nekaterim farmarjem smo z veliko težavo otели njih domove, nekateri pa so ob vse. Ogenj je švigal iz vsakega grma in vsepovsod.

Nadvse nepričakovana grozna pa se je pričela po polnoči v sredini mesta, ko je nastal ogenj v lesnem skladišču Wells Lumber Co. Uničeni sta bili dve žagi, vse skladišče in poslopje navedene kompanije, poleg tega tudi 21 konj ter štiri bližnje hiše. Gasilcem, ki so prihiteli na pomoč celo iz 60 milj oddaljene Escanabe in Green Bayja, se je edino zahvaliti, da ni požar uničil še ostala poslopja.

Sreča v nesreči je bilo to, da je močan veter pihal proti jezeru, kajti v obratnem slučaju bi pogorelo vse mesto. Skupno škodo cenijo na dva milijona dolarjev. Uničena je bila zadnja žaga, ki je še obratovala, izmed 22, katere so nekdaj obratovale tukaj.

Že poprej velika armada brezposelnih se je sedaj še povečala. Kot vse izgleda, ne bo v bližni bodočnosti nobenega dela več, a koravno je Menominee precej industrijsko mesto.

Chas. Kramer.

S pota

Na Elyju v Minnesoti so že parkrat bile ustanovljene in tudi ugonobljene slovenske zadruge. Poslovanje — spočetka — po nekaterih veljakih, je bilo sijajno. Rezultat: kakšen je dobiček in napredek? Ker ni bilo ne prvega ne drugega, je sledil polom in ogromna izguba delavskega denarja, ki so ga pridne delavčeve roke skupaj znašale kot čebele med v panj. Pa je bilo vse uničeno, ker so prišli brenčeči čmrlji in so vse zapravili.

Čez čas, ako bo kazalo, bom objavil zapisnik neke slovenske zadruge, iz katerega bo razvidno, kako se je začelo, poslovalo in uničilo to zadrugo na Elyju. V zapisniku so imena rojakov, ki so žrtvovali denar, in imena poslovodij, ki so zadrugo vodili — v prepad.

Vse drugače pa vodijo delavske zadruge eliški Finci, ki imajo dobroidočo zadružno trgovino. Skupina se jih je sicer odcepila in ustanovila lastno zadrugo, pa kljub temu obe napredujeta. So res podjetni ti Finci. Slovenci pa s takimi podjetji vselej ne uspemo.

Z delom gre na Elyju slabo. Nekateri delajo po 4 do 5 dni v tedmu. Toda koliko jih je, da imajo delo? Prav malo. Zaslužek je pičel, dela ni, živeti pa je treba. Vsakdanje življenje na Elyju je navadno. Kljub sedanjemu častoju in brezdelju se pa mesto širi z novimi hišami. Največ jih pripeljejo iz bližnjih mest. Šesto je sedaj uredilo že poleg šolskega parka še velik mestni park, ki je v oskrbi našega rojaka, ki je obenem tudi mestni inženir, naš mladi Virant. Kot Slovenec bi lahko preskrbel, da bi v parku zasadili med drugim drevjem tudi lipe, ki dajo lepo senco in nudijo obilo bogatega cvetja za čaj. Lipe dobro uspevajo v tem kraju in so zgolj slovensko drevo.

[illegible]

Ameriški socializem

(Nadaljevanje.)

Marks je v glavnem formuliral pet ki so:

1) ekonomski determinizem (mat stično pojmovanje ali gospodarsko tolm zgodovine); 2) razredni boj; 3) koncent bogastva; 4) naraščanje bede sporedno raščanjem privatnega kapitala; 5) vred nadvrednost (surplus value).

Kdor osvaja vse te točke, je ma (Boljševiki se ponašajo kot čisti mark Prva revizija je zavrgla četrto, brez n zavrgla peto in dala ostalim novo razlog podlagi četrte teorije bi bil privatni ka zem skrahiral in proletariat osvojil vse strijske dežele že v začetku dvajsetega st Marks ni mogel v svojem času predvideti gih faktorjev (tehnika, nove iznajdbe in strije etc.), ki so prišli za njim in mu p žali račune. Teorija o nadvrednosti je nes dvomljiva in moderni socialisti je omenjajo. Ekonomski determinizem je stal revizijo (priznavajo ga mnogi zgodo ji, ki niso socialisti), tolmačiti pa ga je na ta način, da je ekonomski sistem kat dobe glavni činitelj poleg drugih činitelj oblikuje socialno, politično, kulturno in življenje svoje dobe. To pa ne velja z kega posameznika.

V Ameriko so prišli revizionisti in marksisti med imigranti. Obe struji st dobili pristaše med Američani, sčasoma prevladale revizionistične ideje in na p teh je socialistična stranka formulira program. Glavni princip modernega so ma je:

Javna ali družabna last in kontrola lje, naturnih bogastev in glavnih sredste dukcije in distribucije (razdeljevanja) To pomeni kontrolo ekonomskih proces splošno rabo in ne več za privatni dobi

Vprašanje, kako realizirati ta princ ostalo vsa ta desetletja nedotaknjeno. je rekel, da brez oborožene revolucije šlo nikjer in marksisti to ponavljajo za Ruski komunisti gredo celo tako da predpisujejo — po zgledu v Rusiji — dežele po dve revoluciji: kerenskijevs proletarsko. (Nemčija, Kitajska in zadn Španija jim je v štadiju kerenskijevske lucije, iz katere mora slediti komunistič

Ameriški socialisti so to vprašanje rirali, dasi je bilo med njimi — in je še — precej posamezникov, ki so prepriča ne pojde brez civilne vojne. Večina se stavila na stališče, da je nasilna revo upravičena le v onih deželah, v katerih ni tične svobode in v katerih si delavec ne pomagati z glasovnico. V Ameriki je nepotrebno, ker imajo delavci volilno pr in svobodo tiska, govora in organizi (Med vojno in tik po vojni se je pok koliko je vredna ta svoboda . . . in kako ameriški delavec izgubi svoje politične vice.)

Thomas je v svoji knjigi ponovno i fatično postuliral to stališče.

Oborožena revolucija v Ameriki je trebna. Prvič bi bila dokaz nezrelosti ske mase za preobrat. Ako je večina stva (delavci in mali farmarji) za socia ni treba zgrabiti za orožje, kajti večina izvoli vlado, kakršno hoče imeti. Če ni v bi bila revolucija delo manjšine, ki hoče usiliti nekaj, za kar še ni pripravljena in Drugič je nasilna akcija riskantna stvar, lahko izjalovi in naredi delavstvu silno Ameriški socializem mora biti demokra Prav tako naj bo pot v socializem demok na in civilna. Evolucija, ne revolucija!

To vprašanje, kako doseči vlado in obrat, ni tako važno, da bi si morali belit ve in še manj postavljati kakšno železno vilo glede tega. Nihče ne ve, kaj lahko Prav tako lahko se zgodi — kljub Thoma vsakemu pravilu — da pride baš nasp Lincolna je izvolila večina — pa se je šina upria in vsa dežela je bila vržena v c vojno. Možnost je, da se večina izreče cializem, pa se manjšina upre z orožjem se naj večina poda brez odpora? Vse to n nikogar metiti. Pravilno je, da se delo poslužuje sredstev, ki so možna, predvse politične akcije in svoje izobrazbe.

(Dalje prihodnjič.)

Telesa manjša od elektronov

Človeku ni prav lahko, zamisliti se v rijo in bistvo elektronov, ki so se smatra ालेज za prasestavne delce materije in ki t v več ali manj zamotanih planetnih si posamezne atome, do katerih se je dal krajati snovi s pomočjo primernih kem postopkov. Zdi se pa, da je bil ves trud je imela znanost z elektronsko teorijo, za S pomočjo elektronske teorije se namre dali razjasniti vsi fizikalni in kemični in zato sedaj preudarjajo, če ne bi kazal si mislimo materijo razdeljivo v že m delce. Nova teorija, ki jo je zasnoval sph J. Thompson, eden pionirjev nauka o stavi materije, deli elektrone in jedra ali tone, okrog katerih krožijo elektroni planeti okrog sonca, v subelektrone e v subprotone. Ti delci so v primeri z e ni tako majhni, kakor peščena zrna ma [illegible] delci. Elektroni pa po novi t [illegible] telesc, marveč se [illegible] na vakuve [illegible] najmanjših materielnih d kar se da [illegible] z nekaterimi [illegible] [illegible] kjer so elektroni dejanski [illegible]

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

OBSODBA IHANSKEGA MOGOTCA IN NASILNIKA HRIBARJA

Ivan Hribar iz Ihana obsojen na deset let robije, ker je skušal umoriti svojo nosečo prijateljico Ivanko Kavkovo

Ljubljana, 9. aprila 1931.

Včeraj se je vršila pred malim senatom deželnega sodišča velika razprava proti posestniku Ivanu Hribarju p. d. Maliju, ki je prizadejal težke poškodbe svojemu dekletu Ivanki Kavkovi. Prerezal ji je vrat v gozdu.

Ivan Hribar je star 41 let, samec, posestnik v Goričici pri Ihanu, njegovo premoženje je baje milijonsko. Bil je že trikrat kaznovan, enkrat celo na težko ječo za 8 let zaradi ropa. Hribar je bil nekak "kralj na Betajnovi" v ihanski okolici: posojal je denar ter terjal velike obresti, bali so se ga radi njegovih dobrih zvez, bil je agitator za demokratsko stranko, imel je polno razmerij z ženskami, ki jih je vse spolno zlorabljal in puščal potem vnemar. Nekega dekleta je nekoč celo obstrelil, a ni bilo dokazov, da bi ga tedaj obsodili. Vladal je v svoji okolici kot nekak kmečki kralj, oderuh in zavajalec. Ima tudi gostilno, tja morajo zahajati vsi, ki so mu dolžni in poslušati so ga morali v marsičem. Če mu je kako dekle, ki mu je bilo presedlo, bilo na poti, jo je skušal omožiti s kom, ki je bil odvisen od njega itd.

Zločin nad Ivanko Kavkovo

Obtožnica opisuje tragični dogodek, radi katerega je sedel včeraj Hribar pred sodniki, tako-le: Pred kakimi sedmimi leti se je Hribar seznanil s 35-letno Ivanko Kavkovo. Kasneje sta se sprla, ker je Kavkova sprevidela, da jo Hribar le izrablja in da ima polno podobnih razmerij in da na kako možitev ni misliti. Lani poleti pa sta se spet sprijaznila in njuno razmerje ni ostalo brez posledic. Kavkova je povedala Hribarju, da je zanosila. Hribarju to ni bilo ljubo ter jo je nagovarjal, naj odpravi plod. Kavkova pa je na prigovarjanje Hribarja odšla še prej v Ljubljano k zdravniku Zalokarju, da jo preišče. Hribar se je domenil z njo, naj pride ob šestih iz Ljubljane in da jo bo počakal tu in tu v gozdu. Ivanka naj gleda, da je ne bi videl kdo od Ihancev. Ko se je Ivanka vrnila iz Ljubljane in se je sešla s Hribarjem na dogovorjenem mestu, mu je povedala, da je zdravnik ugotovil, da je res nosna. Hribar jo je nato povabil globlje v gozd, legla sta v neki gozdni jarek, tamkaj jo je Hribar poprosil še, da se mu je udala, nakar je potegnil britev ter začel sekati po njenem vratu. Dobila je v celoti 11 ureznin, med temi eno, ki je prerezala grkljan in ki je bila smrtnonevarna. K sreči se je Ivanka Hribarju iztrgala ter vsa krvava pohitela k hiši gostilničarke Urbanije. Ta se iz strahu pred Hribarjem ni upala pomagati Kavkovi, marveč jo je šele sosed prepeljal najprej k zdravniku v Domžale in potem v Ljubljano v bolnico. Kavkovi so življenje rešili, ker k sreči glavne žile niso bile prerezane.

Obtožnica trdi, da je imel Hribar namen umoriti Kavkovo, dasi obtoženec to zanika. Državni tožilec utemeljuje svojo trditev s tem, da je Hribar natančno izdelal načrt, kako bo Ivanko umoril. Hribar je najprej nagovarjal Ivanko, naj odpravi plod, potem jo je mislil — po svoji stari metodi — omožiti s Srečkom Mežkom, in je svetoval in navajal Kavkovo, naj se Mežku kar uda, da bo prešlo nanj očetovstvo. To možitev bi Hribar seveda bogato nagradil. Tako je delal Hribar vedno: če mu je kako dekle presedalo, jo je omožil s kom drugim, ki ga je bogato nagradil. Denarja je imel vedno dovolj. Bali pa so se ga tudi, saj so bili mnogi odvisni od njega. Ko pa je videl, da ni s tem uspel, je sklenil, da umori Kavkovo. To dokazuje — pripoveduje obtožnica — dejstvo, da je vestno naročil Kavkovi, naj se vrne iz Ljubljane ob šestih (bilo je to 21. novembra lani) in ne ob petih, ko je šel svetlo, naj se spotoma izogiblje znancev in naj nikomur ne reče, da pojde v Ljubljano. Ko sta se sešla, je Hribar vprašal Ivanko, ali je kakega znanca srečala, nato jo je zapeljal globlje v gozd, rekel ji je, naj odstrani naglavno ruto in vratno verižico, odpel ji je bluzino pentljo ter s tem dosegel, da je bil vrat gol in prost za nož — oziroma britev.

Drugo, kar meče očitno krivdo na Hribarja, so pisma, ki jih je skušal iztihotapiti iz ječe. V teh pismih nagovarja brata, naj dobi ljudi, ki bodo pričali dobro zanj, da je bil večkrat zmeden in da je zlasti zadnje čase dobival napade zmedenosti. Skušal je vplivati tudi na Ivanko Kavkovo, češ, da jo bo omožil, samo dobro naj izpove zanj itd.

Na razpravi

Hribar priznava, da je storil krivico Ivanki, toda kako je vse to storil, tega se ne zaveda. Zagovarja se, da je večkrat zmeden in zato neodgovoren za svoja dejanja. Dobil da je že več udarcev po glavi in zato da je zmeden večkrat, kadar se razburi.

Ivanka Kavkova je izpovedala svojo povest razmerja s Hribarjem in opisala tudi Hribarjev napad. Dejala pa je, da odpušča Hribarju vse in da naj ji plača le odškodnino. Vesela da je, da je ostala živa.

Psihijatri so izjavili, da je storil napad zavestno in po načrtu.

Ko so sodniki odšli k posvetovanju, je Ivanka Kavka pristopila k obtožencu Hribarju ter mu dala v žep zavoj pirhov!

Sodniki so obsodili Hribarja na deset let in en mesec robije, deset radi napada na Kavkovo, en mesec pa radi dveh primerov žalitve uradnih oseb—žandarjev. Obsojen je tudi, da plača Kavkovi za odškodnino, bolniške stroške, bolečine, nesposobnost za delo in zmanjšano možnost možitve skupno 62,190 Din. Častne državljanske pravice izgubi za vse življenje.

V AVSTRIJI ARETIRALI MOHORKOVEGA POMAGAČA

Je to 27-letni Ludvik Hriberski, rodom iz hrvatskega Zagorja

Mohorko, ki je bil aretiran kot Morilec Dobajeve družine, je pri zaslišavanju izpovedal, da mu je pri umoru petčlanske družine pomagal njegov pajdaš Ludovik Hriberski (ali Hriberšek?), katerega mariborska policija prav tako zelo dobro pozna kot vlomilca in napadalca. Mohorko je dejal, da se je zmenil s Hriberskim in šel ponj na ono stran meje, v Avstrijo, kjer se Hriberski skriva že delj časa. Hriberski da je ubil dve in Mohorko sam tri osebe. Policija je mislila sprva, da Mohorko hoče zvaliti krivdo na Hriberskega in da si je izmislil tovarištvo s Hriberskim pri umoru, po drugi strani pa je spet težko verjeti, da bi bil ta veliki umor izvršil Mohorko sam. Zato je policija šla na zasledovanje Hriberskega. Stopili so v stik z avstrijsko obmejno policijo in žandarmerijo. V Avstrijo je odpotoval policijski komisar Cajnko iz Maribora ter tamkaj zvedel, da prebiva pri posestnici Vajgel na Sulcu pri Lipnici neki Slovenec ali Hrvat, ki pravi, da mu je ime Franc Žunec. Cajnko je odšel z avstrijskim orožnikom Gutmaierjem v Sulc, kjer sta našla Žunca v vinogradu pri delu. Bilo je to v torek po veliki noči. Zvečer ob šestih. Cajnko je v dozdevnem Žuncu takoj spoznal Hriberskega, a tudi njega je Hriberski takoj spoznal ter skušal pobegniti. Cajnko pa ga je zgrabil in ko se je Hriberski še vedno izvijal, ga je orožnik s sabljo udaril nekajkrat po glavi, da ga je oblila kri. Zvezali so ga in radi poškodb odpeljali v jetniško bolnišnico v Gradec. Kakor hitro bo okreval, ga bodo avstrijske oblasti izročile mariborskemu sodišču.

Hriberski zanika krivdo

Hriberski taji, da bi bil sodeloval pri umoru Dobájevih. Pravi, da se sicer pozna z Mohorkom, da pa ni imel zadnje dni nobenih stikov ali celo svidenj in skupnih umorov z njim. Izjavil je, da se je v noči od velike sobote na veliko nedeljo mudil pri svojem dekletu Štefaniji Kosovi na Sulcu. To dekle je to izjavo Hriberskega tudi potrdilo, mogoče pa je, da sta se že poprej zmenila za ta alibi. Gospodar, pri katerem je Hriberski delal, je izjavil, da Hriberski od velike sobote do nedelje ni bil doma, da se je vrnil šele v nedeljo opoldne.

Kdo zdaj laže? Mohorko ali Hriberski?

Mohorko trdi, da zločina ni izvršil sam, marveč mu je pomagal Hriberski. Ta spet trdi, da je bil usodno noč pri svoji ljubici. Mohorko trdi, da je imel on eno sekiro in Hriberski drugo sekiro, s katero sta sekala; eno sekiro sta pustila v hiši, drugo pa sta vrgla proč v bližnjem gozdu. Sekire v gozdu pa niso našli. Sin Ivan, ki je videl odhajati Mohorka, ni videl nikogar drugega, dočim trdi Mohorko, da sta odšla s Hriberskim skupaj do gozda, kjer sta se ločila. Zakaj bi se storilca tako naglo ločila, pri čemer bi eden srečno šel čez mejo, drugi, Mohorko, pa da ne bi maral z njim? Sicer bi bilo kar neverjetno, da bi bil mogel tako velik umor izvršiti en človek sam, toda izključeno ni. Izpovedbe Mohorka, s katerimi obtežuje Hriberskega, so bolj neverjetne. Da pa je Hriberski skušal pri aretaciji bežati, je verjetno že radi drugih stvari. Treba bo počakati, da lahko poškodovani Hriberski okreva toliko, da ga bodo izročili mariborskemu sodišču, kjer ga bodo konfrontirali z Mohorkom. Tedaj utegne priti do javnosti.

Hriberski je 27-letni fant, rojen v Pregradi v Hrvatskem zagorju in nezakonski sin — kakor Mohorko — Eve Simonišek roj. Hriberski. Po poklicu je služil zdaj tu zdaj tam za hlapca, bil večkrat že zaprt radi tatvin in iskali so ga zadnje čase radi več vlomov.

DROBNE VESTI

Streljanje z možnarjem za velikonočno cerkveno parado je med kmečkimi fanti še vedno zelo priljubljeno. In pogosto povzročijo možnarji velike nesreče. Tako je bilo v Črešnovi pri Novi cerkvi. Požar, ki je nastal radi isker iz možnarja, je uničil dve stanovanjski hiši in dve gospodarski poslopji, last posestnikov Franceta Smrečnika in Jurija Gorečana. Rešila se je samo živina, poljsko orodje pa je prav tako zgorelo. Sicer sta prihiteli na pomoč požarni brambi iz Nove cerkve in iz Gaberja pri Celju, kasneje so prišli še celjski gasilci. Gasilci so reševali le sosedne hiše, dočim teh gorečih hiš niso mogli opustiti. Oba posestnika sta oškodovana za več stotisoč dinarjev. Povzročile pa so požar iskre iz možnarjev, ki so padle na slamnate strehe. — Streljati torej v čast boga, ne pomeni, biti zavarovan zoper nesrečo.

Podobna nesreča. — Mizarski mojster Ivan Noč iz Noršincev pri Ljutomeru se je mudil na velikonočno nedeljo v Vavpotičevi gostilni, kjer je nekoliko pil. Ko se je zvečer napotil domov, je na Vavpotičevem dvorišču padel v vodnjak, ki je zgrajen precej v globino in so dvigali iz njega vodo z vedrom. Mogoče si je hotel po vinu privoščiti Noč nekoliko vode, pa je ob vedru omahnil ter izgubil ravnotežje ter z glavo naprej strmoglavil v vodnjak. Domača hči je slišala pljusk ter so pohiteli ven, da bi pogledali, kaj je. Našli so Noča v vodnjaku. Ko so ga reševali, jim je ponovno zdrknil nazaj v vodnjak. Bil pa je Noč že mrtev, ker se je močno pobil po glavi in mu je tekla kri iz ust in nosa. Bil je na glasu kot dober mizar.

Redukcija je prišla znova spet na steklarje. V Hrastniku je bilo odpuščenih krog 50 mladih delavcev in delavk, ki si služijo prvi kruh z odnašanjem stekla v steklarni od peči do peči. Odraslim delavcem pa je podjetje skrajšalo delovni čas, ker ni naročil za steklo. Vse delavstvo steklarne je razdeljeno na pet delov; en del dela štiri ure, ostali štirje deli pa po pet ur.

Utonila v gnojnici. — Družina Slana v Vučji vasi blizu Ljutomera je prav za praznike izgubila svojo 60-letno gospodinjo. Ko je šla čez dvorišče, se je spodtaknila ter padla z obrazom naprej v gnojnico, kjer je utonila. Zakričati ni mogla in tako jo je voda zadušila. Tamkaj jo je našla hčerka, a mati je bila že mrtva.

Cvetko Kristan:

Socialno skrbstvo na novem Dunaju

Kar se tiče splošnega zdravstva, upravlja občina poleg zveznih zavodov še vzorno mestno bolnico s 1000 posteljami in prevzema po vrsti dunajske otroške bolnice, ki so jih vzdrževale doslej ustanove, kadar pridejo te v težkoče. Ona vodi tudi mestno porodnišnico in dva velika zavoda za duševno in živčno bolne.

Radi velikega pomena, ki ga je dosegla transfuzija krvi kot življenje rešujoča zdravstvena metoda v zadnjih letih, bo ustanovila občina urad za preiskavo in evidenco krvnih skupin. Tu naj se z ene strani določajo krvne skupine sprejemalcev, ki pridejo v poštev, in z druge strani seznam v poštev prihajajočih in sposobnih darovalcev, tako da se lahko označi in določi v slučaju potrebe ob vsakem dnevnem in nočnem času sposobni darovalec.

Ker stopajo v mestnih zavodih na mesto redovnic vedno bolj in bolj posvetne strežnice v ospredje, je bila ustanovljena lastna šola za bolniške strežnice. Ta šola obsega že tri letnike z internatom za 134 učenk in se je doslej izvrstno obnesla. Uvedeni so bili tudi nadaljevalni tečaji za mestno oskrbno osobje.

Mestno zdravstveno skrbstvo izpopolnjuje še ženitvena posvetovalnica (1928: 459 strank); dalje urad za oskrbo pijancev (1927.: 1303 stranke), ki deluje roko v roki z zdraviliščem občine Dunaj za pijance in kateri nadzira še naprej odpuščene pacijente. Končno je bila ustanovljena še oskrbovalnica za duševno bolne in psihopatične ljudi (1928.: 430 strank), ki ima nalogo nadzirati iz umobolnic v domačo oskrbo odpuščene, svetovati njih sorodnikom in tudi sama svetovati psihopatičnim osebam. V letu 1929. je bila ustanovljena tudi oskrbovalnica za gluhoneme.

Posvetovalnica za poklice, ki je izvršila l. 1928. 30,479 razgovorov, dalje zdravniške in poklicno tehnične nasvete pred izbero poklica in poleg tega tudi posreduje učna mesta (1928.: 3232).

Higijenska preizkuševalnica vrši kontrolo pitne vode, preizkuša desinfekcijska sredstva, kontrolo odvajalnih naprav itd.

K socialnemu skrbstvu spada še uprava pokopališč. Temeljita reorganizacija je omogočila bistveno pocenitev podjetja, kar prihaja prebivalstvu radi pocenitve v prid. Zgradba krematorija, radi katerega je prišla občina v hud spor s klerikalno zvezno vlado, ki je zapostavljeval tudi upravno sodišče, omogoča sedaj tudi v Avstriji pokop z ognjem. Lastna kamnoseška delavnica oskrbuje obdelavo in predelavo zapadlih nagrobnih spomenikov in njih prodajo po nizkih cenah. Na največjem dunajskem pokopališču se nahaja tudi poseben del za one, ki so padli v vojni. Tu je odkrila dunajska občina v letu 1925. velik spomenik žrtvam svetovne vojne.

Skupno število oskrbovancev, ki so se nahajali 31. dec. 1928. v mestnih zavodih, je znašalo okrogio 20,000. Poleg tega je plačevala občina v istem času 44,028 osebam vzgojevalne prispevke in oskrbnino. Skupni čisti izdatki občine za socialno skrbstvo in dobrodelnost so znašali za leto 1930. 101 milijon šilingov (808 milijonov dinarjev), torej štirikrat toliko kot v predvojni dobi! (1913.: 15.-73 milijonov zlatih kron, t. j. do 175 milijonov dinarjev) brez stroškov osrednjih uradov izvzemši mestnega fizikata.

Še nekaj za ljudsko zdravje

Ker manjkajo v večini starih dunajskih hiš kopalnice, posveča občina veliko pažnjo zgradbi javnih kopališč. Od leta 1919 je bilo urejenih 27 novih kopališč, a obstoječa so bila povečana in preurejena. Možnost kopanja se je torej v primeri s predvojno dobo več kot podvojila. V letu 1926. je bila postavljena v velikem delavskem okraju monumentalna zgradba, ki spada k največjim kopališčem v Evropi (Amalienbad v X. okraju). V tej zgradbi je bilo položenih 30 km cevi. Celotni stroški zgradbe so znašali 10 milijonov šilingov (80 milijonov Din.) Kopališke cene so tako nizke, da ne krijejo niti tekočih obratnih stroškov. Investicije gredo popolnoma v breme občini. Leta 1913 je obiskalo mestna kopališča 4,049,000 ljudi, leta 1928 pa 10.2 milijona. V poletnih kopališčih, ki imajo nad pol milijona kvadratnih metrov kopalne in obalne površine, je znašal obisk leta 1928. 1,566,000 oseb napram 338,700 v letu 1913, pri čemer 1,223,000 obiskovalcev 22 otroških kopališč ni vštetih, ker takih ustanov pred vojno sploh ni bilo. Za šolarje je uveden obvezni pouk v plavanju.

Da se poveča zračni rezervoir, so bili zopet preurejeni in razširjeni parki in nasadi. Stara pokopališča so bila preurejena v vrtove. Že l. 1905. je bilo proglašeno ozemlje 4300 hektarjev za gozdni in travniški prostor in obvarovano pred zazidanjem. Leta 1924 je proglasila občina celo vrsto javnih in zasebnih vrtov v izmeri 888 hektarjev za parke in izrečena je bila nad njimi gradbena prepoved. Vsako leto prirastejo k temu še novi parki in nasadi. V letu 1913. je bilo na Dunaju 351 nasadov kot mestnih vrtov z 1.9 mil. kv. metrov površine. Koncem 1929. je znašalo število parkov 43,072.7 milj. kv. metrov površine. Ti parki so imeli 11,046 klopi napram 6851 klopem leta 1919.

V tej zvezi moram omeniti predvsem še preskrbo z vodo. Posrečilo se je bistveno izgraditi in preurediti 290 kilometrov dolgo napeljavo vode iz gorskih izvirov, ki dovaja vodo iz Alp na Dunaj, da je bilo mogoče kriti zelo občutno povečano porabo vode. Leta 1913. je bilo porabljenih na Dunaju iz visoko izvirnih vodov 72.30 milj., leta 1928. pa 104.82 milj. kubičnih metrov vode. (Pri tem pa je ostala poraba vode iz dunajskih talnih vodov, ki nudijo le vodo za industrijo, približno enaka: 1913.: 3.655 in 1928.:3.58 milj. kubičnih metrov). Od celotne uporabe je odpadlo na občinske svrhe in namene leta 1913. polovica (36.141) in leta 1928.: niti tretjina (32.056 milj. kubičnih metrov). Poraba vode za osebo in dan, ki je znašala leta 1913. 99 litrov, je narasla v letu 1928. na 165 litrov. Občinska uprava oddaja nasprotno predvojni dobi normalno porabo vode brezplačno, 35 litrov za osebo na dan je brezplačnih, tako da ne dobi niti polovica dunajskih gospodinjstev nikakih računov za vodo. Le večjo porabo je treba plačati in tudi to samo s 30 groši (2.40 Din) za 1000 litrov! Industrijsko vodo oddajajo celo le za 12 grošev (v predvojni dobi 20 zlatih vinarjev) za 1000 litrov!

Odstranjena je bila ena glavnih dunajskih nadlog, staromodni sistem odprtega odvoza smeti, ki je bil nadomeščen s koncem 1927. na vsem Dunaju s sistemom prahu prostega odvoza. Ta uvedba je povzročila 13.5 milj. šilingov (108 milj. Din) stroškov, a letni obratni stroški znašajo 5.6 milj. šilingov. Odvoz smeti in odpadkov iz stanovanj se vrši brezplačno. Pristojbina za odvoz smeti iz obratov znaša od 3 šilingov 50 grošev do 24 šilingov, po številu odvozov za posodo in mesec. Za zdravstveno skrbstvo je bil storjen z uvedbo tega sistema važen korak naprej.

*

Tako smo videli v treh člankih, kako je dunajska občina praktično izvedla socialni komunalni program. Delavstvu Dunaja je dala predvsem bivališča, dala mu možnost, da si ohrani zdravje in telo in dala mu je s šolstvom možnost dviga vedrega duha, ki sta ga stanovanjska in socialna politika ohranili, v višine k popolnosti. Le na ta način bo moglo delavstvo speti k sreči, speti k vsem onim ciljem, za katere se bori. Dunaj je napravil poskus za bodočnost, ki se je povsem posrečil in postal iz poskusa Dejstvo in Vzgled! — ("Svoboda".)

(Konec.)

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904 — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill. — Tel. Rockwell 4904

GLAVNI ODBOR S.N.P.J.

UPRAVNI ODSEK:

VINCENT CAINKAR, predsednik....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED A. VIDER, gl. tajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
BLAS NOVAK, tajnik bol. oddelka....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN VOGRICH, gl. blagajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FILIP GODINA, upravitelj glasila....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI:

ANDREW VIDRICH, prvi podpredsednik, 609 Russell Ave., Johnstown, Pa.
DONALD J. LOTRICH, drugi podpreds., 1267 S. Trumbull Ave., Chicago, Ill.
JOHN J. ZAVERTNIK, gl. zdravnik.....3724 W. 26th St., Chicago, Ill.

GOSPODARSKI ODSEK:

FRANK ALESH, predsednik.....2124 S. Crawford Ave., Chicago, Ill.
JOHN OLIP.....3624 W. 27th St., Chicago, Ill.
JOSEPH SISKOVICH.....1009 E. 74th Street, Cleveland, Ohio.

POROTNI ODSEK:

JOHN GORŠEK, predsednik.....414 W. Hay St., Springfield, Ill.
ANTON ŠULAR.....Box 27, Avon, Kans.
JOHN TRČELJ.....Box 287, Strabane, Pa.
FRANK PODBOJ.....Box 61, Park Hill, Pa.
FRANCES ZAKOVŠEK.....1018 Adams St., No. Chicago, Ill.

OKROŽNI ZASTOPNIKI:

JEORGE SMREKAR, prvo okrožje.....157 Main Ave., W. Aliquippa, Pa.
JOHN ZOKAR JR., drugo okrožje.....695 E. 162nd St., Cleveland, Ohio.
FRANK KLUN, tretje okrožje.....Box 365, Chisholm, Minn.
JOSEPH BRATKOVICH, četrto okrožje.....R. R. 5, Pittsburg, Kans.
FRANK KLOPČIČ, peto okrožje.....Box 153, Rock Springs, Wyo.

NADZORNI ODSEK:

FRANK SAITZ, predsedatelj.....3629 W. 26th St., Chicago, Ill.
ALBERT HRAST.....1015 W. Pierce St., Milwaukee, Wis.
FRED MALGAJ.....25 Central Park, Peru, Ill.

POROČILA—Korespondenco s glavnimi uradi, kakor tudi v gl. urada, se naslavlja VSE PISMA, ki se nanašajo na posle sl. prednikstva, naj se naslovo na predsednika.
VSE SPREMEMBE prebivališča in stanu, kakor tudi o bolezni ali smrti članov, naj se javijo tajniku bol. oddelka.
Vse zadeve, glede ali bolniške podpore, naj se pošiljajo na bol. tajnika.
Vse zadeve, v zvezi s blagajniškimi posli, naj se pošiljajo na blagajnika.
VSE PRITOŽBE glede poslovanja v gl. upravnem uradu naj se pošiljajo Prank Saitz, predsednik nadzornega odbora.
VSE PRIZIVI na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na John Grošek, predsednika porotnega odseka.
VSI DOPISI za drugi urad, namreč, oglasi, naročnina in spisi, ne, kar je v zvezi s uredbom lista, naj se pošiljajo na "PROSVETO," 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
NOTE: Correspondence with the Supreme Office should be addressed as follows:
Communications for the supreme president should be addressed to him.
All remittances of money and business concerning lodge and members other than sick benefit should be addressed to the secretary's office.
Business of sick benefit should be addressed to the assistant secretary.
Financial matters under the jurisdiction of the treasurer's office should be taken up with him.
Complaints concerning the work of the executive board should be addressed to Frank Saitz, chairman of the Board of Supervisors.
Charges, complaints and appeals should be addressed to John Grošek, chairman, Judicial Committee.

Vesti iz Primorja

Ljubljana, 11. aprila 1931.

O mučenju v rimskih ječah poroča dunajska socialistična "Arbeiter-Zeitung." Pravi, da v policijskih zaporih v Rimu mučijo politične krivce na najokrutnejše načine pod osebnim vodstvom policijskega šefa. Mučijo med drugimi tudi svobodomislene književnike Vinceja, Guero in Rendija. Prav tako mučijo tudi Slovence in Hrvate, kolikor jih dobi rimska policija v svoje roke. Dunajski list poroča, da jim zabijajo bucike pod nohte na rokah in nogah. List ostro napada rimsko policijo in svari fašizem, naj ne čaka, da bodo slike mučenikov vstale na kakem mednarodnem kongresu ter govorile o grozi in položaju fašizma!—Taka srednjeveška nasilja niso doma samo v Italiji.

Fašisti napadajo slovenske napise. — Fašistične oblasti so že davno prepovedale, da bi smeli biti napisi trgovin in tvrdk na hišah pisani v slovenščini, marveč smejo biti samo v italijanščini. Ljudje so seveda slušali. Toda svojih slovenskih priimkov niso mogli potvarjati. Zato so se zdaj fašisti začeli znašati nasilno tudi nad vse one table, kjer so slovenski priimki. V Gorici so Martinu Šuligoju odpraskali zadnji "j", da je ostal samo Šuligo. Klavori na Komnu so odbili prvo črko, da je ostalo LAVORA. Pri Krojaču Pahorju so odbili "h," da je ostalo samo PAOR. Francu Zeunig v Gorici so odbili zadnji "G," da je ostalo samo ZEUNI; komur pa niso mogli z enostavnim zbrisanjem ene ali dveh črk "prevesti" priimka v "italijanščino," temu so tablo kar odnesli ali razbili. — To so zadnji krči "fašistične revolucije" in otročji.

Obletnico fašijev so praznovali fašisti za vse Primorje dne 22. marca v Idriji. Kako je potekla slavnost, niso poročali. Šele potniki, ki prihajajo v državo, vedo povedati, da se je zbralo krog 1500 fašistov, ki jim je govoril navduševal no in ščuvajoče pokrajinski fašistični tajnik Avenanti. Grozil je Slovencem, in da so poderčali te grožnje, so fašisti pri njegovem govoru ustrelili iz pušk proti farovžu, kjer stanuje slovenski stari župnik Mihael Arko.

Slovenske rudarje odpuščajo. —Poleg tega, da si fašizem skuša najti prijatelje v Slovencih s tem, da jih muči, zapira, izganja na otoke, pobija in strelja, je začel tudi s tem da so celo docela mirne slovenske delavce začela podjetja odpuščati. In sicer radi zahteve fašistov, ker so pač Slovenci. V Idriji je bilo te dni odpuščenih 21 rudarjev, ker so pri klicanju odgovorili s "tukaj," namesto s "presente." Kapitalistična podjetja pa stoje trdno za fašizmom. Bolj se majejo njihovi stebri, bolj drag jim je fašizem s svojimi nasilnimi metodami. Samo predrag bo postal fašizem za kapitaliste, ki gospodarsko nimajo ravno dobrih časov.

Policijska kontrola v slovenskih cerkvah. — Italijanska policija je za praznike poslala v cerkve svoje organe, da pazijo na besede Slovencev.

Fašisti ubili slovenskega duhovnika. — Tržaški listi so poročali o nesreči 62-letnega slovenskega župnika Josipa Gabrovška iz Loke pri Vremah. Pisali so, da se je vračal ponoči domov, da pa mu je na brvi čez Reko spodrsnilo ter je padel v vodo, kjer so vaščani naslednjega dne našli njegovo trupio. Komisija je rekla, da je župnik utonil in da gre za nesrečo. Ljudje so začeli govoriti, da ne gre za nesrečo, marveč za uboj s strani fašistov. In res se je zdaj oglasila priča, ki je videla usodne noči, kako je skupina fašistov napadla starega župnika, ga zadavila ter vrgla v vodo. Ali bodo in kaj bodo storile zdaj oblasti, ne poročajo. Napadalce bodo kvečjemu odlikovali zaradi "državljanskih zaslug."

Pšenica dela preglavice farmarskemu odboru

Washington, D. C. — W. J. Stone, načelnik zveznega farmarskega biroja, zanika resničnost vesti, ki jo je priobčil "New York Times" in v kateri je rečeno, da bo odbor skušal prodati 275,000,000 bušljev pšenice na svetovnih trgih. Stone pravi, da je bilo prodanih na svetovnih trgih v prošlih par tednih samo sedem milijonov bušljev pšenice, ostala se pa še vedno nahaja v žitnih skladiščih in dela veliko napoto, ker bo treba skladišča izprazniti za novo letino. Ako bi odbor vrgel vso zalogo pšenice na svetovne trge, bi bila to nesreča in cene bi še bolj padale. Odbor prav za prav sam ne ve, kaj naj bi napravil s pšenico.

Medtem pa je prišlo poročilo iz države Texas, da so bombažni farmarji posejali polja s pšenico namesto z bombažem in pričakujejo dober pridelek, kar pomeni, da bodo cene pšenici spet pričele padati.

Erih Dwinger:

Armada za žičnimi plotovi

Za Prosveto prevedel Tone Seliškar

"Po četiri — po štiri!" je zarjul v tem hipu starši podčastnik. Odtrgala se je od nas, in zletela proč. Pod, Brünn, Blank smo tvorili eno vrsto. V četverostopu pred nami sta bila Schmidt in Schnarrenberg. Drugih iz našega polka ni tu. Mogoče se nikoli več ne bomo videli.

•

Vrata so odprli. Stopili smo na cesto. Cesta, zopet življenje! Toda našega marša je kmalu kraj. Drug za drugim je zaostal, vod se je raztegnil, pretrgal. Vroč jesenski dan je bil. Težkih škornjev nismo več vajeni, ne znamo hoditi. Bergije nam povzročujejo v pazduhah bolečine, težka obutev nas tišči k tlom kakor utež. "Otroci, malo moram počiti," sem dejal. Nisem edini. Tam sedi nekdo, tu zopet. Kar na robu pločnika in smo vsi bledi, slabotni, sopihajoči.

Vsi štirje smo se vsedli. Kamen je vroč in prokleto dobro nam stori. Mimo nas lete kočije, ropočejo napolnjeni vozovi električne, hodijo gospe v pestrih oblekah. Baš je hotel povedati Brünn masten dovtip na račun debele kmetice, ko me je neki stražar od zadaj sunil s puškinim kopitom. "Poberi se naprej, hudič nemški!"

Pod je poskočil, kakor da bi ga kdo ugriznil. "Ali hočeš svoje vampe izkozlati?" je zarjovel. "Boš mari že pohabljence pretepal?!" Nabralo se je precej ljudi in ženske so bile na naši strani.

Pod je govoril vsem tem zbrancem tako iz srca, da so ga razumeli, čeravno niso umeli nemških besed. Kazal je na naše bergije in rane in se pritoževal in kdo bi ne verjel njegovim zvestim očem.

Ko pa je Brünn zaklical besedo "lakota", ki je bila pač najpomembnejša od vseh, kar jih je imel napisanih na svojem listku, potem pa še nastavil svojo kapo, je vse seglo v žepe in mnogo kopejk je zletelo vanjo. "Štirideset kopejk!" je dejal zadovoljno. "Gromska strela, tale špas bomo pa na vsakem ogalu ponovili!"

Vsi so se razveselili tega, samo Schnarrenberg je pihal od jeze. "Ali vas ni sram pred vašo uniformo?" je ostro dejal.

•

Okoli poldneva smo imeli poslednje hiše za seboj. Cesta je zavila na polje. Pri neki kmečki hiši so nam dovolili počivati. Vlegli smo se v travo. Razdelil sem svoje poslednje cigarete, toda dasiravno smo vsi na smrt utrujeni, smo vseeno nekam dobre volje. Brünn ima v takih trenutkih za vse pravo besedo. "Naj pride, kar hoče!" je vzkliknil. "Vsekakor je tu lepše kakor v oni vzdihovalnici!"

Naš marš je bil vedno krajši. Ničesar nam niso dali jesti. Žejo smo si gasili ob kmečkih vodnjakih. "Eno izmed straž bom pohrustal, če ne bo kmalu kaj!" je rentačil Pod. Straža nas ni nič več priganjala. Uvideli so, da nismo v stanu. V pazduhah nam gori, kakor da bi imele bergije goreče ogije, na nogah so se nam napravili mehurji. "So in ostanejo svinje ti Rusi!" je zamrmral Schnarrenberg. "Ali ne bi mogli dobiti par kmečkih voz za nas?"

"Ali pa par luksuznih avtomobilov?" je pristavil Brünn.

•

Proti večeru, potem ko smo prekoračili železniški nasip, smo vendarle zagledali naš tabor. Nekaj barak, ograjenih z visokimi plankami. Na dvorišču je mrgolelo ljudi. "To je Ugriškaja, veliko zbirališče!" sem dejal. "Baš preveliko ni!" je menil Brünn. "Z našimi bergijami se bomo v tej gnječi komaj premikali!" ugiba Pod.

Odprli so vrata. Prešteli so nas. "Za boga, vsi smo! Nihče ni ušel!" je dejal Brünn posmehljivo. Peljali so nas v neko barako, v kateri je bilo prostora komaj za sto, in so nas prepustili usodi. Kaj pa je Rusom, če nas je bilo dvesto?!

"Lahko ranjeni na levo!" je poveljeval Schnarrenberg, najstarejši šarž v transportu, s pravim naglasom komandanta. Prav je imel, hotel je samo težkim ranjencem priskrbeti kako ležišče.

"Ugrizni se v jezik!" so mu nekateri odgovorili izza ozadja. "Nismo v kasarni, razumeš!" Hitro sem prikrevsal k njemu in mu zašepetal v naglici: "Ne vznemirjajte se, Schnarrenberg! Saj bo šlo . . ."

Obvisel je na svojih bergljah, kakor da bi hotel zdaj pa zdaj pasti. Njegov, osoren vojaški obraz je mrtvaško bled. "Kaj je to, praporščak?" je zaječal. "Kaj vpijejo?" "Ničesar, Schnarrenberg, ničesar! Pojdite sedaj z menoj . . ."

Pod pa se je med tem tako na široko vlegel na neko prično, da je bilo za nas vse prostora, če smo se stisnili. Baš, ko sem se s Schnarrenbergom prerival skozi gnječo, sem čul Poda, ko je dejal nekemu povsem mirno: "Hočeš dobiti eno po zobeh—? Ta prostor je za mojega junkerja in basta!"

Vlekel sem se na njegovo stran in sem začutil nekaj trdega v svojem žepu. Pogledal sem. Bil je moj zavojček, ki mi ga je dala sestra. Odvezal sem ga in v njem je bil mal, rjav žepni nož.

•

Ko sem se prebudil, je bilo že svetlo jutro. Pod je že sedel poleg mene brez srajce. Pridno se je sklanjal nadnjo, ki jo je imel razprostrto čez kolena. "Proklete luknje flikam!" mi je dejal in mi voščil dobro jutro. "Ali si lahko spal?"

"Sem, Pod. Bil sem strašno utrujen."

"Jaz pa nisem mogel. Čez nekaj ur so me že grizle, kakor da bi ležal na mravljišču. Proklete uši, se že javljajo zopet! Predstražo z desetimi možmi sem že poslal na oni svet."

Imeli smo občutek, da smo po vsem telesu razbiti. V bolnici smo imeli slamnjače, rjuhe, blazine, odejo . . . Tu pa ničesar! Oblečeni moramo spati na golih deskah. Zaradi svojih ran pa lahko ležimo vedno samo na eni strani. Nikdar se ne moremo obrniti. In kaj to pomeni . . .

Počasi sem se skobacal s prične. "Kje bi dobil vodo, da se umijem, Pod?"

"Nikjer sinko! Umivajo se s čajno vodo, kakor sem slišal. To nadomešča milo. Potem pa je tudi tako, da ne poveljuje temu taborišču moški — temveč ženska. Neka Čehinja!"

"Na kak način?"

"Haha, ker nosi ona hlače, ne gospod soprog! Je baje pravcata hudoba . . . Zahteva, da morajo potrgati ujetniki vse porte in znake z uniform, zamenjuje nemški denar po šestdeset pfenigov za eno marko, poleg tega pobaše v svojo malho polovico denarja, ki ga prejme za našo prehrano! Prav po rusko, kajne?"

V Ugriškaji so razdelili ujetnike po narodnosti. Vse Slovane, pa tudi Rumune, Italijane, Poljake iz avstrijske armade ter one iz Elzasa in Schleswig-Holsteina iz nemške armade so ločili od nas Nemcev. Zakaj, čemu—? smo se spraševali. Ti pojdejo v boljša taborišča, so nam dejali. "Hej, tu se mi nudi lepa prilika!" je menil Brünn. Jaz sem doma z danske obali!" Tovariši so pričeli klicati "pfuj", pa je utihnil. "Ne bodi izdajica!" mu je nekdo zaklical. "Za Dansko boš lahko pozneje glasoval, tepec! Meniš, da boš kaj zastonj dobil?"

"Mislil sem samo . . ." je v zadregi mrmral potem.

(Dalje prihodnjič.)

Rudolf Golouh:

Zlo Amerike, zlo Evrope

Zlo Amerike je akumulacija kapitala in nadprodukcije. V enakem položaju se nahaja tudi Evropa. Tudi evropska kriza je le posledica akumulacije, nadprodukcije, racionalizacije ter izgube mnogih vnanjih tržišč.

Evropsko gospodarstvo je v zadnjih desetih letih preživelo z nenavadno naglico in okretnostjo vse mogoče krize. Po končani vojni je v Evropi primanjkovalo vsega. Prejšnja štiri leta je vsa evropska industrija delala le za vojno. Ob koncu vojne je bilo treba industrijo najprej prilagoditi mirovnim potrebam. Od leta 1919 do leta 1922 je trajala sijajna konjunktura evropske industrije in trgovine. Sredi preurejajočih se novih držav, demobilizacije, valutnih težav, revolucij, stavk, v atmosferi neke stalne politične negotovosti, v času najsrditejše državljanske vojne v Rusiji in v Nemčiji je evropski kapitalizem organiziral svojo industrijo in novi razmah svojega gospodarstva. V tistih letih je bil evropski kapital še močno odvisen od ameriškega. V to triletno dobo spada obenem silna politična in socialna borbenost evropskih delavskih mas. Takrat, ko je še vsega primanjkovalo, ko je bila industrija noč in dan polno zaposlena, je sleherni delavec, ako je le hotel, našel delo in zaslužek. Tedanja borbenost delavskih mas ni bila samo posledica vojne psihoze. Val političnih in socialnih ljudskih pokretov je butnil visoko preko vseh prejšnjih tesnih bregov tudi zato, ker se delavcem ni bilo treba bati za obstanek. Če si vsled štrajka izgubil delo v tej tovarni, si ga našel takoj v drugi. O racionalizaciji obratov dotlej v Evropi ni bilo še govora. Racionalizacija se je začela v Evropi prav izvajati šele v zadnjih petih letih.

Evropa je začela po vojni tudi posvečati vedno večjo pozornost poljedelski produkciji. Ker je odpadla za Evropo ogromna Rusija kot dobaviteljica poljskih pridelkov in odjemalka industrijskih izdelkov in ker so se na drugi strani ustvarile mnoge nove države, nekatere od prejšnjih so pa izgubile večinoma one teritorije, na katerih so plasirale svoje industrijske proizvode, je nastala v Evropi — v drastičnem nasprotju s položajem v Zedinjenih državah — tendenca k popolni gospodarski osamosvojitvi posameznih držav. Pretežno ali absolutno agrarne države so skušale čez noč ustvariti svojo industrijo, čeprav slabšo in dražjo kot inozemske, pretežno industrijske države so pa gledale na drugi strani, da pomnože svojo poljedelsko produkcijo, da bi tako popolnoma zadoščale same sebi. Posledica tega je bila, da so industrijske države izvažale vedno manj industrijskih izdelkov, agrarne pa vedno manj agrarnih pridelkov. Ekonomično in pametno tako reševanje gospodarskih problemov razkosane Evrope ni ravno bilo.

Tendenci k gospodarski osamosvojitvi se je pridružila še tendenca k pocenitvi produktov. Racionalizacija in vedno večje povečanje obratov sta odsihdob tudi v Evropi začela nadomestovati delovno silo. Število brezposelnih začne po prvih letih ugodne konjunkture bolj in bolj naraščati, dokler ne doseže milijonskega števila najprej v Angliji in nato v Nemčiji. Polagoma se pa vendar pokaže, da je bila tendenca k autarhiji držav napačna. Industrijske države ne vedo kam s svojimi stroji, kmečke ne vedo kam s svojim žitom. Evropa začenja nasenkrat bolehati na preobilici blaga, po strahotni krizi v industriji nastopi še strahotnejša kriza v poljedelstvu. Vsega je dovolj, vsega je preveč — a še nikoli ni bilo v Evropi toliko gladu kakor v tej zlati dobi vsesplošnega izobilja!

Absurdnosti kapitalističnega reda!

Leto 1930. bo ostalo v spominu generaciji kot leto spoznanja. Prvič v zgodovini človeštva smo stopili v gospodarsko krizo, kateri ne bo mogla več slediti doba boljše konjunkture, ker so vzroki sedanje krize takorekoč večni. Doslej je vedno dobi gospodarske krize sledila doba gospodarskega procvita. Odslej se more množina razpoložljivega tehničnega in agrarnega blaga samo večati iz dneva v dan, ob zaposlovanju vedno manjšega števila delavskih sil, ob obubožanju najširših mas konsumentov. Vedno večja in večja industrijska in agrarna produkcija ob manjšem konzumu. Če bi človeštvo ne bilo sposobno najti v tem položaju novih rešitev, bi to stanje moralo postati zanj fatalno.

Ob koncu leta 1930. je samo Nemčija štela nad štiri milijone nezaposlenih!

Dalekovidnejši ljudje so že pred leti opozarjali na katastrofo, ki preti evropski ekonomiji, ako se ne uredijo gospodarski odnošaji med posamezimni evropskimi državami. Bilo je nebroj konferenc in posvetovanj, nebroj načrtov in predlogov — praktičnih rezultatov do danes ni zaznamovati. Nekoliko resnejšo aktivnost so pokazale vodilne evropske države šele potem, ko so se začeli majati tudi temelji kmečkega gospodarstva. Nedavno sklicana konferenca v Parizu radi razdelitve žitnih zalog na posamezne države je osvojila idejo monopoliziranja nekaterih panog, kakor so jo že zdavnaj priporočale delavske strokovne organizacije. Ta konferenca je sicer imela tudi namen izločiti iz evropskega tržišča izvestno blago, je pa obenem, zlasti kar se tiče obdonavskih držav, rodila vsaj ta rezultat, da se bo iz teh držav dobavljalo žito onim državam, ki ga same dovolj nimajo. Toda kako bo ta stvar izgledala prihodnje leto? Kaj pa kanadsko žito, ki bo tako poceni, da se ne bo n. pr. našemu kmetu izplačalo pridelovati žita niti za lastne potrebe? V splošnem so pa te konference pokazale, da je načelo konkurenčnosti, ki tvori bistvo kapitalističnega gospodarstva, močnejše od vseh najumestnejših predlogov.

Strokovne organizacije predlagajo obenem, da naj bi se odpravila nezaposlenost z znižanjem delovnega časa od osem na največ sedem ur dnevno. Konzum preobilega blaga pa naj bi se povečal s povišanjem delavčnega zaslužka. Ali bo evropski kapitalizem, ki je še mnogo ozkosrčnejši od ameriškega, sposoben osvojiti take in podobne predloge? Dvomimo. Na konkurenci in izpodrivanju osnovano gospodarstvo ne more iz svoje nature, nemore živeti za koristi celote.

Rekli bi: čitaj Marxa in vse ti bo jasno!

Še kritičnejši kot položaj Amerike je tedaj gospodarski položaj Evrope. Armada brezposelnih narašča. Statistika bi pa najbrže pokazala, da se je v letu 1930 ob vsej strahotni brezposelnosti produciralo več, kot v letu 1929. V letu 1931. pri še večji brezposelnosti kot leta 1930. se pa bo produciralo še mnogo več, kot v letu 1930! To je zakon racionalizacije. Stroj nadomešča človeka. To je dobro. Ali blago, ki ga producira, mora biti za človeka in ne za skladišče. Kako rešiti to uganko?

Preprosto: **Dajte človeku, kar je njegovega!**

Kriza kapitalizma ne pomeni še krize človeštva in njegovih ciljev.—"Svoboda".

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatoriční dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

NAZNANILO

iz upravništva lista Prosveta

Naznanja se, da je cena oglasom za sredino izdaje zvišana. V dnevniku, druge dneve izven sredine izdaje je kakor preje. To velja za člane, društva in druge posameznike.

Najnižja cena za palec prostora v dnevniku izven sredine izdaje je 50c; v sredini izdaji po $1.00 za enkratno priobčitev. Za oglase se računa po velikosti prostora. Kadar pošljete oglas, zapišite vsolej, kateri dan želite, da se vaš oglas priobči in koliko nameravate potrošiti.

Vsolej pišite točno in ob pravem času, ako želite imeti dobre posluge. Prosimo vas, da to upoštevate.

Philip Godina, upravitelj.

NAROČNIKI, POZOR!

Znamenje (March 31, 1931) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vsled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši gostopisci so vsi društveni tajniki in drugi uradniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je $6.00 in za pol leta po $3.00. Člani SNPJ dopłačuje $4.00 za leto, za pol leta $2.40.

Za mesto Chicago in Cicero za leto $7.50, pol leta $3.75, za člane $6.50.

Za Evropo stane za pol leta $4.50, za vse leto pa $9.00.

Tedenik stane za Evropo $1.75. Člani dopłačujo samo 25c za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto $1.00.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravništvo "PROSVETA"
2657 S. Lawndale Ave., Chicago

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti". Ali jih čitate vsak dan?

Ne bodo znižali plač v Richman tovarni

Predsednik oblačilne izdelovalniške družbe citira slabosti znižanja plač

N. G. Richman, predsednik odbora.

Izjavljajoč njegovo opozicijo proti znižanju plač vsled znižanja nakupovalne cene od strani ljudstva, N. G. Richman, predsednik odbora Richman Bros. Co., izdelovalteljev moških oblek je izjavil, da v obeh tovarnah njih družbe, v Cleveland in Lorain, delajo s polno paro in celo nad čas.

"Trgovina gre dobro v Richman Bros. Co. tovarnah njih družbe delajo s polno paro in celo nad čas," pravi Richmanova izjava.

"The Richman Bros. Co. prip[illegible] njih dobro stran trgovine na va[illegible] valnost in na izboljšanje kvalitete [illegible] stabilno vrednost ob času, ko so d[illegible] znižali kvaliteto z namenom, da d[illegible] privlačnost publike na nižjo ceno.

"Dandanes je ljudstvo prevel[illegible] učeno, da bi se dalo potegniti s ni[illegible] vrste kvaliteto.

"Nobene spremembe ni bilo v d[illegible] nicah ali plačah v Richmanovi [illegible] varni."

The Richman Bros. Co. ima 60 [illegible] dajaln v 55 mestih. Nova prodajal[illegible] je bila odprta 14. marca v St. Lo[illegible] in druga v Bostonu na 19. mar[illegible] Richman pravi, da obe prodajalni [illegible] predujeti. Splošno vsi Richman[illegible] uslužbenci so delničarji družbe. R[illegible] delitev delnic se vrši periodično.

Omenjajoč znižanje plač, je [illegible] Richman, brez izjeme kdo zni[illegible] plače, ta navada se širi v druge [illegible] varne in pozna se pri vseh nak[illegible] vanjih.

The Richman Bros. Co. upos[illegible] okrog 3000 ljudi v njih Cleveland [illegible] varni na 55. ulici in Luther Ave[illegible] in okrog 1000 v Lorain tovarni.

Trpite vsled mučenja srbečice?

Rabite Esko za pomoč

Tisoče jih rabi Esko za pomoč proti trpinčenju eczime in drugih kožnih nerednosti. Odviso že 50 let, ustavi srbečico hitro. V lekarnah. Vzorec ZASTONJ. Pišite an W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Ia.

Rabite Severovo kožno milo za prijazno kožo. 10

SEVERA'S ESKO

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

NAZNANILO

Društvenim tajnikom in tajn[illegible] se tem potom naznanja, da n[illegible] naznaniti, vse spremembe nas[illegible] članov in članic, naslove novih [illegible] ter imena in naslove odstopih, [illegible] nih in izobčenih članov uprav[illegible] Prosvete, da se lahko točno vrši [illegible] nik za pošiljanje lista Prosveta. I[illegible] no in naslove, katere pošljete gl[illegible] mu tajniku, ostanejo tam v arhiv[illegible] jih upravništvo ne dobi. Torej [illegible] zelo važno, da vselej pošljete n[illegible] lažč zato pripravljenih listinah naslove upravništvu Prosvete po[illegible] Pri vsaki spremembi naslova naj [illegible] vselej omeni stari in novi nas[illegible] Upravništvo uljudno apelira, da [illegible] štveni tajniki in tajnice to upošte[illegible]

Philip Godina, upravitelj.

Agitirajte za Prosveto!

PRIDRUŽITE SE

VELIKEMU IZLETU

DNE 29. MAJA TEGA LETA, NA ORJAŠKEM PARNIKU

MAJESTIC

od White Star Linije, kateri prevozi v pet in pol dneh. Na parniku bo izvrstna posluga, dobra jedila in pijača; velike zračne kabine in prostorne društvene dvorane.

Velik popust se dobi, ako se vzame povratna karta.

Za pojasnila obrnite se na:

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA